

Hold kæft og præstér

MICHAEL KASTER

Børn får ind med modermælken, at smerten i sjælen løses med piller. ADHD-børn lades i stikken.

Michael Kaster er klinisk psykolog og børnesagkyndig.

DRENGEN har hede røde kinder. Han hiver efter vejret i sin konstante overstadighed. Arme og ben går på ham, mens han uden meget held forsøger at sidde på en stol, sådan som man ifølge konventionen gør den slags. Han bliver korrekset fra morgen til aften. Forældrene vil have ham til at spise morgenmad uden at vælte mælken og sende havregrynene ud over køkkengulvet. Lærerne fortæller ham, at han skal tie stille, dæmpe sig, høre efter, lade sidekammeraten være i fred, lægge legetøjet væk, finde bogen frem, sidde roligt. Fritidsordningen sender ham hjem, efter at han har kradset en anden dreng på kinden, flået et gardin ned fra stangen og spredt op imod en million perler ud over gulvet.

Skal sådan en dreng tage nervemedicin hver dag resten af sit liv for at holde den urolige krop og det urolige sind i ave? Sandsynligvis skal han det, hvis vi fortsætter ad den vej, som mange læger og psykiatere går: Antallet af urolige børn diagnosticeret med ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) og derefter medicineret med f.eks. Ritalin er steget eksplosivt de seneste år.

Medicinalindustrien må have svært ved at få armene ned af begejstring over børnenes stigende pilleforbrug, for jo tidligere de kommer i gang med pilleme, des større er sandsynligheden for et livslangt forbrug. Børnene får ind med modermælken, at smerter i sjælen løses med

Foto: Peter Hove Olesen

piller. I Danmark er den yngste Ritalin-bruger under 1 år.

Er det virkelig det, vi vil? Ønsker vi som forældre og som samfund, at vores børn tager hul på livet med nervemedicin i

kroppen, fordi vi ikke tager os tid til at forstå dem og samtidig ikke kan holde ud, at de klarer sig dårligt i skolen og blandt venner og voksne?

'HOLD KÆFT og vær smuk', skrev Vita Andersen om kvindens fængsel i 1978. I dag kunne vi til vores børn skrive: 'Hold kæft og præstér!'.

Selv helt små børn bliver vejet og vurderet, og man skal ikke have mange år på bagen, før man bliver klar over, at det gælder om at være dygtig, hurtig og 'rigtig'. Og det er svært for børn, der har det svært.

Mange af de urolige danske børn har det utvivlsomt godt. Men de ligger i yderkanten af det normale, og det stresser deres forældre og forstyrrer lærerne og de andre børn. Men nej, Emil fra Lønneberg, Pippi og andre litterære vildbasser fra gamle dage havde ikke ADHD. Gid vi også ville lade være med at sygeliggøre virkelighedens livlige og vilde børn.

En stor del af de urolige børn har det imidlertid ikke godt. De er ikke blot i yderkanten af det normale. De lider, og vi skylder dem at finde ud af hvorfor. Skolepsykologernes formand, Bjarne Nielsen, udtalte for nylig, at han ikke havde mødt et barn med en ADHD-diagnose, hvor der ikke også var en familieproblematik. Det er både modigt og kontroversielt sagt. Det er formentlig også helt korrekt. Derfor må det undre, at det er kommet dertil, at vi ikke har blik for, endsige interesse i, hvad det er for nogle sociale og familiemæssige omstændigheder, børnene lever i.

Det skyldes formentlig, at det med

markedsføringen af Ritalin er lykkedes medicinalindustrien at ramme plet på to fronter. Forældre bliver fri for bekymring og skyldfølelse, når deres børn får piller af lægen. Samtidig tjener medicineringen det kapitalistiske samfunds interesse i at sikre, at borgerne altid yder, uden at vi behøver at interessere os for, hvordan de har det. Det kunne ligne en win-win-situation, men kun fordi de små borgers stemmer endnu ikke er gået i overgang, så de kan protestere højt nok.

Tænk, at vi byder vores børn at blive afhængige af nervemedicin, fordi vi ikke kan udholde smerten ved, at vi muligvis selv har en andel i deres problematik. Tænk, at politikerne lukker øjnene for børnenes smerte, fordi det er vigtigere, at de kommer til at arbejde og yde.

Fra et forretningsmæssigt synspunkt er det vanvittig godt gået af medicinalindustrien. Som det nok er de fleste bekendt, finansierer industrien en væsentlig del af den medicinske forskning. Derfor står det firmaerne frit for at arkivere de forskningsresultater lodret, der ikke passer ind i forretningsstrategien, mens de resultater, der kan øge salget af medicin, bliver udgivet.

Dertil kommer, at medicinalindustrien markedsfører sig betragteligt over for læger. Kuglepenne og notesblokke lander i lægernes postkasser. Lægerne inviteres til konferencer og seminarer i herskabelige omgivelser. Og førende læger hyres

... Hold kæft og præster

som konsulenter i industrien. Det er ellers bevist flere gange, at lægerne selvfølgelig bliver påvirkede af markedsføringen.

En af de førende opinionsdannere på ADHD-området i Danmark er professor Per Hove Thomsen, som for nylig i en debat med undertegnede i Deadline 2. sektion på DR 2 erkendte, at han ikke kunne sige sig fri for at være under påvirkning af sit samarbejde med de dele af medicinalindustrien, der producerer medicin til behandling af ADHD, og at selvsamme medicinalindustri sponsorerer forskningen i ADHD.

Er det i orden? Eller er det at lade ræven vogte gæs? Per Hove Thomsen sidder sammen med en håndfuld andre læger, der også arbejder for medicinalindustrien, og udarbejder den toneangivende behandlingsvejledning for ADHD. Endda med Sundhedsstyrelsens velsignelse. Jeg tror, at det er blevet så almindeligt, at læger bestrider dobbeltroller, at næsten ingen sætter spørgsmålstegn ved det længere. Og børnene kan som nævnt desværre ikke selv tage kampen op.

MANGE forældre til børn med en ADHD-diagnose tror, at lidelsen er genetisk. Det er forkert. Men medicinalindustrien og læger i deres sold er lykkedes med at markedsføre ADHD som en medfødt fejl i hjernen. Der er hverken identificeret et enkelt gen eller et kompleks af gener, der kan pege på, at lidelsen er genetisk betinget.

Det gælder i øvrigt for alle psykiske lidelser. Flertallet af de børn, der udvikler ADHD, er formentlig sårbare fra fødslen,

men der er tale om en uspecifik sårbarhed, og alt tyder på, at graden af sårbarhed varierer fra barn til barn. Det udløsende for lidelsen er, hvordan barnets omverden tager vare på sårbarheden, og det er klart, at jo dårligere der tages vare på den, des større risiko har barnet for at udvikle psykisk lidelse. Med andre ord: Det sårbare barn er ilde stedt, hvis det vokser op i en familie med problemer eller med fortravlede forældre og går i en skole med indsnævret fokus på test og præstation.

Det er også almindeligt at forklare ADHD som en kemisk ubalance i hjernen, som kun medicin kan rette op på. Også det er forkert. Der er ingen tvivl om, at ADHD-symptomerne hænger sammen med hjernens kemi, men misforståelsen opstår, når man tror, at hjernens kemi udelukkende er medfødt og udelukkende kan påvirkes af medicin. Hjernen er et komplekst organ, der på samme tid styrer os og optager alle udefrakommende påvirkninger.

Når du har læst denne kronik, er din hjerne for evigt en anden, end den var, før du læste kroniken. Ligesådan vil et sårbart barn udvikle sig meget forskelligt, afhængigt af om det vokser op i trygge, forstående og rolige omgivelser eller i belastende, stressende og krævende omgivelser.

HVEM interesserer sig for, hvordan det er at være et barn, der får at vide, at det er født med en fejl i hjernen, som kræver medicin? Psykologer ansat i børnepsykiatrien slås daglig med læger, der tænker, at problemet alene ligger hos det barn,

der har symptomerne, og at det alene er barnet, der skal behandles. En sådan sygdomsforståelse giver mening, hvis

Det sårbare barn er ilde stedt, hvis det vokser op i en familie med problemer eller med fortravlede forældre og går i en skole med indsnævret fokus på test og præstation

der er tale om fysisk sygdom, men i mange tilfælde er den både forkert og krænkende over for børn med psykiske lidelser. Psykiske lidelser hos børn kan i de fleste tilfælde ikke forstås og behandles, uden at man inddrager de relationer, barnet er vokset op i og lever med.

Men i børnepsykiatrien i Danmark er det ofte udeluk-

kende barnet, der er patienten. Det er dejligt bekvemt: Lægerne slipper for det vanskelige arbejde med at skulle konfrontere forældrene med familiens mulige problemer, besværligheder og svigt, og forældrene slipper for at kigge indad. Men barnet lades i stikken, fordi det imprægneres med opfattelsen af at bære på en fejl, være den forkerte, den, der ikke er god nok. For et barn med det stempel bliver det en livslang opgave at frigøre sig fra den selvopfattelse, hvis det da overhovedet lykkes.

Nogle (få) børn fødes med en så stor sårbarhed, at selv de mest gunstige opvækstvilkår ikke kan opveje den. I de tilfælde er psykisk lidelse ofte uundgåeligt.

Formentlig er det sådan med de mest gennemgribende psykiske forstyrrelser. Men oftest ikke med ADHD. Pointen er, at langt de fleste psykiske vanskeligheder opstår i barnets relationer, og de kan hverken forstås eller løses, uden at relationerne, hvilket i de fleste tilfælde vil sige forældre og søskende, bliver taget med i behandlingen.

Professor Per Hove Thomsen fortalte i Deadline 2. sektion, at man på hans børnepsykiatriske afdeling i Risskov gør meget ud af de psykosociale forhold, altså barnets relationer. Efter programmet blev jeg kontaktet af flere forældre, der på ingen måde har oplevet, at deres børn er blevet tilbudt andet end piller på Per Hove Thomsens afdeling. En forælder til et barn med ADHD skrev til mig: »Jeg har henvendt mig (på den børnepsykiatriske afdeling i Risskov, red.) i forbindelse med, at min dreng har forsøgt at gøre skade på sig selv, og efterlyst forebyggende og udviklende samtaler med en psykolog, dette blev afvist, og i stedet fik jeg tilbudt stærkere medicin (til min dreng, red.)«. Eksemplet er et blandt mange.

DER ER grund til alvorlig bekymring for tilstanden på de børnepsykiatriske afdelinger i Danmark, og det kalder på politisk handling. Der er ikke tvivl om, at nervemedicin hjælper mange børn, og at verden ville være et dårligere sted, hvis ikke vi havde nervemedicin.

Men vi må aldrig glemme, at nervemedicin er for sjælen, hvad smertestillende medicin er for kroppen. Nogle gange er helbredet ikke resultat. Lindring er så

kræftpatienter får morfin for at gøre deres sidste tid mindre pinefuld. Og som når vi tilbyder nervemedicin til psykisk syge, så dæmonerne mister deres styrke. Men hvorfor tilbyder vi oftest *kun* nervemedicin til børn med ADHD? Hvorfor nøjes vi med at lindre børnenes symptomer, når vi kan hjælpe dem med at udvikle sig og blive glade og velfungerende? Mit svar er: Det er det billigste - på kort sigt. Men det er menneskeligt uanstændigt.

Børnepsykiatrien og de kommunale ressourcer til børn med særlige behov er kommet under den politiske sparekniv. Kassetænkningen og besparelserne er groteske, hvis børnenes ve og vel er udgangspunktet. Forældre, som i nogle tilfælde er ressourcetsvage og i de fleste tilfælde tyndslidte, sendes fra Herodes til Pilatus mellem forskellige instanser, der har gjort det til deres særlige beskæftigelse at retfærdiggøre, hvorfor netop de ikke er forpligtet til at hjælpe børnene. Svaret kastes frem og tilbage mellem skolepsykologerne, egen læge, børnepsykiatrien og børnefamilieafdelingerne i kommunerne. Ingen vil tilbyde børnene den hjælp, de har brug for. Vi kan ikke være det bekendt.

HVAD ER DET så, der skal til i stedet for at fylde børnene med piller? Først og fremmest bør vi alle begræde, at vi ikke formår at beskytte vores børn mod den helvedesmaskine af et samfund, vi er ved at udvikle.

Et samfund, hvor der ikke stilles spørgsmål ved, om jagten på effektivitet og materiel overflod altid er af det gode.

mulighed for fordybelse. Hvor der ikke længere er interesse for, hvad der skaber psykisk sunde børn og senere velfungerende voksne.

Det er muligt, at udviklingen i det store perspektiv ikke er til at vende, men ved at begræde tingenes tilstand kan vi forhåbentlig starte en erkendelses- og sorgproces, som i det mindste gør os i stand til at hjælpe de børn, vi har i vores nærhed.

Ved at bruge tid på at forstå, hvorfor det enkelte barn er uroligt, og ved tålmodigt, omsorgsfuldt og konsekvent at give barnet rettesnore, vil det opleve nærvær og tryghed. Og i nærvær og tryghed kan børn udvikle sig sundt. Men det kræver, at de voksne respekterer barnets tempo. Det kræver tid. Og mere tid. Og mere tid endnu. Tid, hvor der ikke kan tjenes penge. Tid, hvor vi ikke kan være effektive. Tid, hvor vi skal stille os til rådighed uden nødvendigvis selv at få noget ud af det. Hvis ikke vi vil give den tid til vores børn - som voksne og som samfund, terapeutisk og pædagogisk - så er alternativet at udstyre vores børn med et glas piller. Pillerne kan lindre det sårbare barns smerte, men de kan aldrig gøre det ud for en nær og velfungerende relation.

Er det virkelig det, vi vil? Jeg håber det ikke.

MICHAEL KASTER

Almindelig sund fornuft siger, at det ikke kan passe, at 8 procent af danskerne er klinisk depressive

Af og til må folk måske bare tage sig sammen, og det er svært at vide, hvem der kan, men ikke gør det, og hvem der vitterligt ikke kan

Vi underbehandler de ægte, tunge og vanskelige psykiske sygdomme som eksempelvis skizofreni, mens vi overbehandler almindelige livsproblemer

Helt normalt at være psykisk syg

Vi er vidne til en depressionsepidemi, og stadig flere får en diagnose for psykiske lidelser. Men den graserende sygeliggørelse af almindelige menneskelige tilstande skævrider sundhedsvæsenet og gør mennesker fattigere, siger psykologiprofessor Svend Brinkmann, der netop har udgivet en antologi om tendensen til at diagnosticere alt.

INTERVIEW METTE HØJBJERG

Svend Brinkmann, du har redigeret bogen 'Det diagnosticerede liv' og skriver bl.a. at vi

epidemi. Nogle sociologer mener, at samfundet i dag gør os mere stressede, fordi vi ikke kan håndtere de mange krav om fleksibilitet og omstillingsparathed og konstante udfordringer og pårviser etres-

«Det diagnosticerede liv» og skriver bl.a., at vi er vidne til en depressionsepidemi herhjemme. Hvad handler det om?

»Der er en enorm vækst i antallet af danskere, der har en psykisk lidelse. For eksempel er over 400.000 danskere i dag i behandling med antidepressiv medicin, og forskere anslår, at cirka 20 procent af befolkningen i de vestlige lande har mindst én psykisk lidelse i løbet af et år. Det er ekstremt høje tal, og man er nødt til at spørge sig selv, om det virkelig kan passe«.

Hvorfor skulle det ikke kunne passe?

»Almindelig sund fornuft siger, at det ikke kan passe, at otte procent af danskerne er klinisk depressive. Det kan sagtens være, at de er triste eller nedtrykte eller melankolske - jeg sætter ikke spørgsmålstegn ved, at de lider - men det er jo ikke i sig selv en sygdom at have det svært. Man kan jo godt have livsproblemer eller afvige fra normen uden at have en psykisk sygdom, men i dag er der en tendens til at diagnosticere enhver afvigelse«.

Kan du uddybe det?

»Hver gang vi har noget, der af nogen opfattes som et problem i livet, så gøres det nu til en sygdom. Det mest groteske eksempel, jeg har, er tanoreksi, som endnu ikke er en sygdom, men den er på vej. Tanoreksi er afhængighed af at gå i solarium. Et andet kuriøst eksempel er ortoreksi, der er den fjerde spiseforstyrrelse, som man kan lide af i dag. Man kan spise for meget eller for lidt, eller man kan kaste op. Det nye er så, at man spiser for sundt, og så er man ortorektiker. Om det virkelig skal være en psykisk lidelse frem for at være et livsstilsvalg, der afviger fra normalen, kan man godt diskutere«.

Men hvis folk føler sig syge, er det så ikke godt, de får en diagnose og bliver hjulpet?

»Lad os tage eksemplet med depression, og jeg vil gerne understrege, at jeg ikke taler om de alvorligt deprimerede. Jeg taler her om de lettere former, som er dem, der er flest af, og de former for tristhed kan jo pege på alt muligt andet end svadom. Man kan være trist f.eks. fordi

konstante udfordringer, og når vi er stressede, er vi sårbare over for at udvikle depression. Derfor er der simpelthen flere deprimerede mennesker nu end tidligere. Andre forklarer epidemien af psykiske sygdomme med, at de er et resultat af moralske domme over uønsket eller afvigende adfærd. F.eks. var det tidligere i historien ærværdigt at være melankoliker, fordi melankolikeren måske havde et særligt blik på verden. I dag betragtes man som syg, måske også fordi der ikke er tid til at være melankolsk. Vi har indsnævret grænserne for normalitet«.

Hvad mener du med det sidste?

»ADHD (en hyperaktivitets- og opmærksomhedsforstyrrelse, red.) er for eksempel en utroligt interessant diagnose. Der er børn, som er så markant anderledes og svære at håndtere, at de skal have medicin. Men man må altid spørge, hvad grunden er til, at de har denne adfærd. Hvis de nu er vokset op hele deres liv i et skolesystem, som er flydende og grænseløst, og hvor rammerne ikke er så tydelige, så er der børn, der ikke kan håndtere det. Før vi fik det her flydende skolesystem, var der ingen børn med ADHD, diagnosen fandtes ikke. Problemet med at diagnosticere med ADHD er, at det er at individualisere problemet. Problemet opstår, når vi kun kan få øje på, at barnet har et problem, men ikke, at det kan skyldes noget i familien eller i miljøet, eller at vi har opbygget skolesystemer, som tjener de stærke børn, der kan agere i det her grænseløse rum. Vores forbrug af Ritalin, som er medicinen mod ADHD, er steget med 600 procent siden 2005 for aldersgruppen 15 til 19 år, og med 300 procent for børn mellem 10 og 14 år. Det er kun ti år siden, det var tabu at medicinere børn, men i dag er det helt normalt«.

Hvad er problemet?

»Blandt andet at det fratager forældrene, skolen og samfundet for ansvar. Forældrene kan sige til vennerne, jamen, han er ADHD, hvis barnet opfører sig anderledes, og det kan på sin vis være positivt nok. Det giver en retning og en forklaring. Men det individualiserer problemet og vi

dit, at du er deprimeret, har social angst etc. Problemet er, at når man diagnosticerer på den måde, så er der rigtig mange, der slår ud på det. Så får man de her vilde tal med, at mindst 20 procent i de rige, vestlige lande kan få en psykiatrisk diagnose inden for et år. Det er voldsomt mange. Lige nu overvejer man at tage nikotinafhængighed ind som en psykisk lidelse.

DIAGNOSE. Stadig flere danskere lider tilsyneladende af en psykisk sygdom, og forskere anslår, at mindst 20 procent i de rige, vestlige lande kan få en psykisk lidelse.

Hvad er der egentlig galt i, at man bruger medicin mod ondt i livet?

»Jeg tror bare, at der er dimensioner i livet, som vi mister blikket for, hvis vi ser alt med et medicinsk-diagnostisk blik. Hvis vi aldrig tillader os selv at have ondt i livet eller dårlig samvittighed eller føle dødsangst, hvis vi mister evnen til at bide tænderne sammen i en værdsat, så bliver det

normalen, kan man godt diskutere».

Men hvis folk føler sig syge, er det så ikke godt, de får en diagnose og bliver hjulpet?

»Lad os tage eksemplet med depression, og jeg vil gerne understrege, at jeg ikke taler om de alvorligt deprimerede. Jeg taler her om de lettere former, som er dem, der er flest af, og de former for tristhed kan jo pege på alt muligt andet end sygdom. Man kan være trist, f.eks. fordi man har dårlig samvittighed og ruger over noget, man har gjort. Men det er kun muligt at forstå den tristhed, der skyldes dårlig samvittighed, hvis man har et moralsk blik på det, man har gjort. Hvis man erstatter det moralske blik, som kan være helt legitimt, med et medicinsk blik, så forsvinder moralen og ansvaret, og så forsvinder de mere eksistentielle sider af livet».

Hvad er problemet med alle de diagnoser?

»Der er flere problemer ved det. Først og fremmest risikerer det at skævrige sundhedsvæsenet. Den tunge del af psykiatrien er udsultet, der mangler sengepladser og ressourcer, så vi underbehandler de ægte, tunge og vanskelige psykiske sygdomme som eksempelvis skizofreni, mens vi overbehandler almindelige livsproblemer. Derudover risikerer vi, at folk paradoksalt nok bliver mere sårbare af al den sygeliggørelse, for når vi taler så meget om sygdomme og menneskelig sårbarhed, tager mange mennesker det til sig, og det bliver en selvopfyldende profeti».

Men er vi ikke blevet mere sårbare i et stadig mere stresset liv?

»Jo, det er en af de forklaringsmodeller, der er på, hvorfor vi ser en depressions-

forøgelse de senere år. Det er ikke, som om det er normalt, men i dag er det helt normalt».

Hvad er problemet?

»Blandt andet at det fratager forældrene, skolen og samfundet for ansvar. Forældrene kan sige til vennerne, jamen, han er ADHD, hvis barnet opfører sig anderledes, og det kan på sin vis være positivt nok. Det giver en retning og en forklaring. Men det individualiserer problemet, og vi får ikke øje på, at der kan ligge sociale problemer nedenunder eller nogle samfundsmæssige faktorer, som handler om, hvordan vi har indrettet skolesystemet».

Hvem mener du har en interesse i at give alle de her diagnoser?

»Man kan ikke komme uden om, at medicinalindustrien tjener milliarder på at behandle de her mere eller mindre lette psykiske tilstande. Det er naturligvis en forenklet forklaring, men vi skal ikke overse den kendsgerning, at der er utroligt mange penge at tjene på dette marked. I det hele taget på markedet for mental sundhed, og det er ikke bare medicin, men alt lige fra psykologer, terapeuter, behandlere til coaches, som profiterer af, at vi vil være sunde, også mentalt».

Kan stigningen i antallet af psykisk syge ikke handle om, at vi er blevet bedre til at diagnosticere?

»Man kan diskutere, om vi diagnosticerer bedre eller ej, men vi er i hvert fald begyndt at diagnosticere anderledes siden 80'erne. Før diagnosticerede man ud fra patientens lidelseshistorie, men det gør man ikke længere, man ser kun på det aktuelle symptombillede. Så hvis du har haft mindst tre ud af fem givne symptomer inden for de seneste to uger, så er fa-

cit, at du er deprimeret, har social angst etc. Problemet er, at når man diagnosticerer på den måde, så er der rigtig mange, der slår ud på det. Så får man de her vilde tal med, at mindst 20 procent i de rige, vestlige lande kan få en psykiatrisk diagnose inden for et år. Det er voldsomt mange. Lige nu overvejer man at tage nikotinafhængighed ind som en psykisk lidelse, og pludselig bliver alle rygerne psykisk syge, og så er det klart, at tallene bliver høje».

Er der ikke også nogle læger, som har et ansvar for den stigende diagnosticering?

»Jo, men ofte ved de nok ikke, hvad de ellers skal gøre end at give en diagnose. Lægerne tror jeg oprigtigt gerne vil hjælpe patienterne, men for at patienterne kan få en sygemelding, må de have en diagnose. Hvis en patient trænger til en pause fra stress og jag og kommer med mere eller mindre diffuse symptomer, som ikke lige passer ind, så er lægen nødt til at stille en diagnose for at give patienten mulighed for at holde den pause. På kort sigt giver diagnosen en legitim grund til at tage den med ro, men på langt sigt hænger diagnosen ved. Det er svært at komme af med den, og mange ender også med at bygge deres identitet op omkring den, 'nu er jeg sådan en, der er deprimeret'».

Hvad skal folk ellers gøre?

»Af og til må folk måske bare tage sig sammen, og det er svært at vide, hvem der kan, men ikke gør det, og hvem der vitterligt ikke kan. Det kan diagnosesystemet ikke skelne imellem. Der har man brug for menneskekundskab».

Stadig flere danskere lider tilsyneladende af en psykisk sygdom, og forskere anslår, at mindst 20 procent i de rige, vestlige lande kan få en psykiatrisk diagnose inden for et år. Men kan det virkelig passe, spørger en ny bog. Foto: Joachim Adrian

Hvad er der egentlig galt i, et man bruger medicin mod ondt i livet?

»Jeg tror bare, at der er dimensioner i livet, som vi mister blikket for, hvis vi ser alt med et medicinsk-diagnostisk blik. Hvis vi aldrig tillader os selv at have ondt i livet eller dårlig samvittighed eller føle dødsangst, hvis vi mister evnen til at bide tænderne sammen i en periode, og hvis det alt sammen bliver indsnævret til det her biomedicinske, så tror jeg, at vores verden og selvforståelse bliver fladere, og i sidste ende bliver vi en slags maskiner. Men så er vi ikke længere aktører i vores eget liv, og så er vi ikke længere mennesker med ansvar. Så vi er på vej mod at erstatte moralske, eksistentielle tilværelses-tolkninger med en biomedicinsk tilværelses-tolkning».

mette.hoejbjerg@pol.dk

BTA BOC
SVEND BRINKMANN

Er professor i psykologi ved Aalborg Universitet, hvor han underviser i almenpsykologi og kvalitative metoder. Han har udgivet flere bøger, senest har han redigeret antologien 'Det diagnosticerede liv' med bidrag af Nikolas Rose, Lars Fr. H. Svendsen, Søren Hertz, Ole Thyssen, Uffe Juul Jensen, Lars-Henrik Schmidt & Claus Holm, Kirsten Marie Bovbjerg, Klaus Nielsen & Carsten René Jørgensen, Marianne Raakilde & Verner Møller, Morten Nissen, Nanna Mik-Meyer og Svend Brinkmann.

»DET MESTE PÅ

Politiken modtog i går

Tag ikke medicinen fra ADHD-børn

BØRN MED ADHD

CAMILLA FABRICIUS OG RASMUS TERP THOMSEN
HHV LÆRER OG CAND.MERC.

I DENNE UGE opblussede diskussionen om brugen af medicin til børn med ADHD, bl.a. med udtalelser fra socialpædagoger og psykologer.

Psykiatrien har som medicinsk fagområde ofte lidt under angreb fra netop disse to faggrupper, der mener, at man med medicinering behandler symptomer i stedet for den reelle diagnose.

Behandlingen af børn med ADHD er desværre ingen undtagelse.

DER DISKUTERES desværre ofte, hvorvidt medicinen har effekt eller sågar skadelig effekt på det enkelte barn eller sågar voksen.

Ligesom andre kroniske diagnoser giver ADHD psykologiske følgevirkninger. Det er derfor vitalt at sondre mellem psykologiske følgevirkninger og den psykiatriske behandling. ADHD er definitivt genetisk disponeret, hvilket underbygger nødvendigheden af den medicinske indsats.

Som al anden medicin er effekten individuel, og derfor skal den medicinske behandling af ADHD tage udgangspunkt i det enkelte barn.

HERMED KAN man i samarbejde med forældrene finde det præparat, der bedst behandler symptomerne. En generel tilgang om udelukkende at behandle via kognitiv terapi er absurd og vil kunne sammenlignes med at bede en diabetiker producere insulin gennem samtalerapi. ADHD resulterer naturligvis i psykologiske følgevirkninger, men for at afhjælpe disse er det helt essentielt at behandle diagnosen medicinsk.

Der findes en lang række præparater, hvorfor der er mulighed for at finde en unik løsning til det enkelte barn. Herudover findes der enkelte børn- og voksne - som ingen eller negativ effekt har af medicinen. Men dette må aldrig afskære den resterende og langt overvejende gruppe fra at få medicinsk hjælp.

Førudsætningen for, at børn med ADHD kan påbegynde et behandlingsforløb, er en afhjælpning af diagnosen, hvilket ikke er muligt via kognitiv terapi. Medicinsk behandling må naturligvis aldrig stå alene, men den socialpædagogiske og psykologiske indsats skal ses i progression til den psykiatriske behandling. Sødring mellem de

drig stå alene, men den socialpædagogiske og psykologiske indsats skal ses i progression til den psykiatriske behandling. Sondring mellem den psykiatriske indsats og socialpædagogiske er lige så essentiel som ved enhver anden kronisk diagnose.

AT SÆTTE spørgsmålstejn ved brugen af medicin til børn med ADHD er at bryde denne sondring og svarer til at fratage kræftpatienter deres medicin - og i stedet gennem terapi tale om sygdommens følgevirkninger. Brugen af medicin til børn skal naturligvis foretages ansvarsfuldt, men de, der anfægter den som legitim, skaber en enorm usikkerhed for de børn - og deres forældre - som har særdeles stor nytte af den. Og i et psykologisk og socialpædagogisk perspektiv er skabelsen af usikkerhed en af de mest fatale fejl over for børn med ADHD.

Camilla Fabricius arbejder som pædagogisk afdelingsleder på Langagerskolen i Århus. Skolen er Århus Kommunes mest specialiserede tilbud til børn og unge med ADHD. Rasmus Terp Thomsen er 32 år og lider i ekstrem grad af ADHD. Hans diagnose er så vidtgående, at den ligger uden for anvendte definitioner i forbindelse med tildeling af plads på f.eks. specialskole. Han er som følge deraf klinisk set 100 procent invalid, men via medicinering som grundlæggende behandling kombineret med omfattende egen indsats arbejder han i en konventionel stilling som konsulent i det private erhvervsliv. Han anvendes desuden som oplægsholder.

Du bliver ikke syg af diagnoser

Forfaldsdyrkerne tager fejl: Politikken, solidariteten og fællesskabet er ikke forsvundet. Men begreberne ændrer udseende og karakter, og den udvikling er det vigtig at holde øje med, siger den franske sociolog *Alain Ehrenberg*

AF RUNE LYKKEBERG

Livet i Danmark ligner en dans på diagnoser. Der er diagnoser i klasseværelset, i popsangene, i brevkasserne og over det hele i bøgerne om, hvordan man skal føde, opdrage og forberede børnene på dansen på diagnoser ude i samfundet.

Der er selvfølgelig nogen, der mener, at når alle omtales med diagnoser, bliver vi alle til patienter. Det kaldes sygeligt eller sygeliggørende. Men sådan ser den franske sociolog Alain Ehrenberg ikke dansen på diagnoser:

»Det vigtige er ikke, om vi bruger diagnoser til at beskrive hinanden og os selv. Det er for let og hurtigt at slutte fra brugen af et medicinsk sprog til, at vi alle er under behandling.«

»Man bliver ikke syg, fordi man bliver beskrevet med en diagnose. Vi må se på, hvordan folk i deres daglige liv bruger sproget til at give mening. Vi skal se, hvordan diagnoserne fungerer i praksis. Vi skal sætte dem i perspektiv.«

»Det var helt almindeligt dengang, men det blev ikke tænkt som medicinske problemer. Og de blev ikke beskrevet med de diagnoser, vi ville bruge i dag. Så man kan ikke sige, at der er opstået en masse nye lidelser. Det er den sociale beskrivelse af mentale lidelser, som har forandret sig.«
— *Hvad betyder det for grænsen mellem det normale og det afvigende, det sunde og patologiske?*

»Den grænse er ikke et metafysisk spørgsmål. Det er en praktisk diskussion for psykiatere og læger. Det er en måde, hvorpå man kan finde ud af, hvad der vil fungere med hjernens molekyler.«

Ehrenberg afbryder sig selv, tøver et øjeblik, inden han fortsætter:

»Jeg kan naturligvis ikke fuldstændigt afvise tesen om, at grænsen mellem sundhed og sygdom er blevet ophævet, men jeg kan heller ikke tage den bogstaveligt. Det for mig at se bemærkelsesværdige er skiftet til, at almene problemer beskrives

²
tjansstyrede personlighed, den indrestyrede personlighed og den ydrestyrede personlighed. Den bog blev en overraskende stor og bred succes. Den blev læst og citeret og bredt. Og pludselig stod overklassen ved cocktailpartierne både i Los Angeles og New York og diskuterede, om man var indrestyret eller ydrestyret. Det betød jo ikke, at den menneskelige tilstand var ændret. Men det var blikket på den.«

Forfaldsteseerne

Alain Ehrenberg har i en række studier analyseret sammenhængen mellem konkurrencekulturen og forventningerne til det enkelte menneske. Han har vist, hvordan mennesket i dag måles og evalueres på sin evne til at præstere - eller ikke præstere.

— *Andre har beskrevet en tilsvarende historie som en ny ånd i kapitalismen. Ser De kapitalismen som motor i den store fortælling?*

»Det er vigtigt at der er en ny ånd i ka-

tet, politik og frigørelse i dag: »Vi har jo hørt mange forfaldsfortællinger gennem årene. Og vi har set forandringer udlagt som samfundets undergang. Vi har lavet et samfund med andre typer problemer end det, vi havde for 30 år siden. Men samfundet er ikke forsvundet, det sociale er ikke blevet væk, der er stadig politiske initiativer og fælles handling i dag. Og det er ikke uægte alt sammen. Det har bare forandret sig.«

Ny form for frihed

Det store brud for Ehrenberg ligger mellem to epoker i det 20. århundrede: Den periode, som i Frankrig kaldes *la trente glorieuse* fra 1945 til 1975, og den næste periode, som rækker frem til i dag:

»Det er selve begrebet om selvstændighed, som forandrer sig. Det store ord fra 1945 til 1975 var 'frigørelse'. Selvstændighed betød i denne periode, at man ikke var afhængig af andre. Man var uafhængig.«

Det er for let og hurtigt at slutte fra brugen af et medicinsk sprog til, at vi alle er under behandling.«

»Man bliver ikke syg, fordi man bliver beskrevet med en diagnose. Vi må se på, hvordan folk i deres daglige liv bruger sproget til at give mening. Vi skal se, hvordan diagnoserne fungerer i praksis. Vi skal sætte dem i perspektiv.«

Det har Alain Ehrenberg selv gjort i *La Fatigue d'être soi* fra 1998, der nu er udkommet på dansk som *Det udmattede selv*. Han beskriver ikke alene, hvordan depression er blevet en udbredt betegnelse for dårligt humør, tristesse og nedtrykt-hed. Han beskriver også, hvordan brugen af ordet depression kan være en fortælling om samtiden: Depression fungerer på mange måder som det modsatte af det, der forventes af det enkelte menneske i dag. Man skal være handlende, aktiv og tage ansvar for sit eget liv. Den deprimerede er den, der ikke er stand til at handle og lever som tilskuer til en tilværelse, han ikke tager ansvar for. Depression bliver brugt som betegnelse for det mislykkede selv.

»Jeg siger ikke, at der er kommet flere depressioner i vores samfund, selvom vi konstaterer flere og flere tilfælde,« præciserer Ehrenberg.

»Depression har derimod bevæget sig fra udkanten af vores samfund til centrum. Det var for ikke så mange årtier siden kun fagfolk, psykiatere og medicinske afdelinger, som beskæftigede sig med depression. I dag er depression blevet et centralt anliggende for alle aktører i den sociale virkelighed. Det var denne forskydning, som jeg var optaget af at vise.«

Sund eller syg

Ehrenberg læste under sine studier til *Det udmattede selv* en række artikler og bøger fra 1930'erne og 1940'erne. Det slog ham under læsningen, at teksterne var fulde af folk med symptomer på neuroser, hysteriske tilbøjeligheder og andre former for fortvivlelse:

fungere med hjernens molekyler.«

Ehrenberg afbryder sig selv, tøver et øjeblik, inden han fortsætter:

»Jeg kan naturligvis ikke fuldstændigt afvise tesen om, at grænsen mellem sundhed og sygdom er blevet ophævet, men jeg kan heller ikke tage den bogstaveligt. Det for mig at se bemærkelsesværdige er skiftet til, at almene problemer beskrives som medicinske problemer.«

— *Hvad afstedkommer dette skifte?*

»Det skaber for eksempel en følsomhed over for visse former for lidelser. Her er det vigtigt at mindes om, at vi har hele tiden brug for nye former for sprog, så vi kan forandre os selv.«

Ehrenberg nævner David Riesmans bog *Det ensomme menneske* fra 1950, der blev en sociologisk bestseller i Amerika: »Han arbejder i denne bog med tre begreber, som han har hentet fra den tyske psykoanalytiker Erich Fromm: Den tradi-

»Hele tanken om, at de sociale bånd er blevet svækkede, er et genkommende tema i samtiden. Det skyldes efter min mening, at man ikke har været i stand til at identificere vores æras sociale forbindelser. Alt er i forandring, også solidaritet og fællesskab«

— ALAIN EHRENBERG

kurrencekulturen og forventningerne til det enkelte menneske. Han har vist, hvordan mennesket i dag måles og evalueres på sin evne til at præstere - eller ikke præstere.

— *Andre har beskrevet en tilsvarende historie som en ny ånd i kapitalismen. Ser De kapitalismen som motor i den store fortælling?*

»Det er rigtigt, at der er en ny ånd i kapitalismen, men historien er meget bredere end etableringen af denne nye ånd. Arbejdsmarkedet er ikke hele verden. Der er også andre forventninger i familien, i uddannelsessystemet og i parforholdet, som ikke er skabt af kapitalismen. Og her ser man tilsvarende forandringsprocesser.«

Sociologen betoner sin skepsis over for de forfaldsfortællinger, som hævder, at alle de progressive kampe fra 60'erne og 70'erne i dag står i kapitalismens tjeneste:

»De store, overordnede betragtninger er ikke så interessante som afdækningen af de konkrete spændinger, som skabes i den nye tilstand. Desværre betragtes nutiden alt for tit med en idealiseret fortid som kontrast.«

Det gamle industrisamfund ses i følge Ehrenberg ofte som et sted, hvor der var barsk disciplin, men også stærke fællesskaber:

»Det siges, at det skulle være mere kollektivt og solidarisk end vores samfund er i dag. Mere fællesskabsorienteret. Det fremstilles som et ægte samfund med ægte familier, ægte fællesskaber og ægte arbejde.«

»Hele tanken om, at de sociale bånd er blevet svækkede, er et genkommende tema i samtiden. Det skyldes efter min mening, at man ikke har været i stand til at identificere vores æras sociale forbindelser. Alt er i forandring, også solidaritet og fællesskab.«

Det vigtigste intellektuelle arbejde er derfor for Ehrenberg konkret: Det handler om at afdække betingelserne for solidari-

leitet til epoker i det 20. århundrede: Den periode, som i Frankrig kaldes *la trente glorieuse* fra 1945 til 1975, og den næste periode, som rækker frem til i dag:

»Det er selve begrebet om selvstændighed, som forandrer sig. Det store ord fra 1945 til 1975 var 'frigørelse'. Selvstændighed betød i denne periode, at man ikke var afhængig af andre. Man var uafhængig.«

— *Men det er vel stadig normen i dag?*

»Ja, man skal stadig være selvstændig, men det er anderledes i dag. Det handler i dag om handling, om initiativ, om projekt. Det selvstændige menneske er i dag det, der tager ansvar for sit eget liv og handler. I dag er vi frie til selv at vælge, hvordan vi vil leve. Og så kommer meget til at handle om, hvordan du klarer dit valg af liv. Hvordan du forvalter ejerskabet til dit eget liv.«

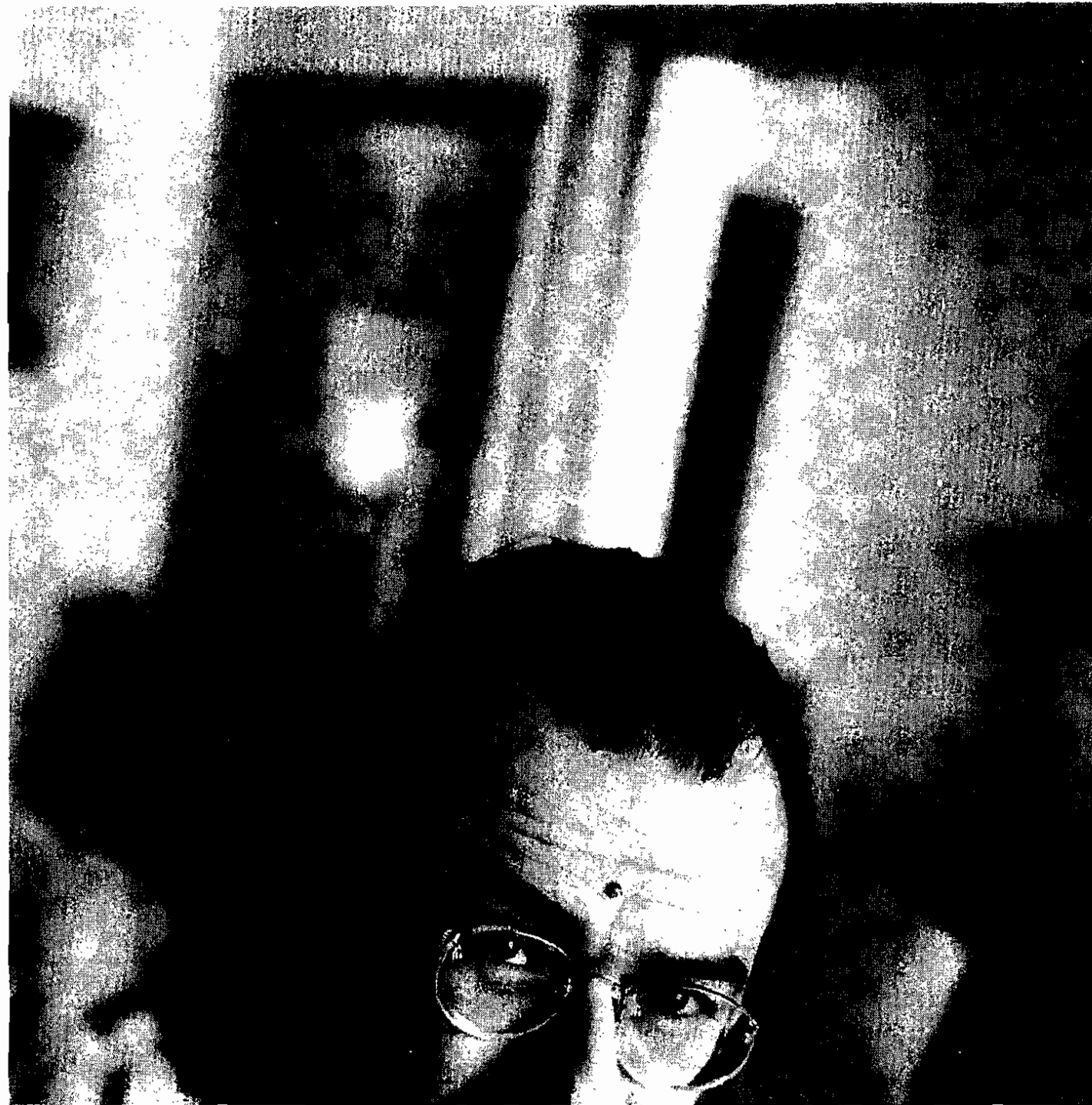
— *Det er blevet sagt, at den første periode var præget af et opgør med disciplinering, mens vi nu er fri fra disciplinering?*

»Jeg vil sige det på en anden måde: Disciplinen ændrer karakter. Der var tale om et opgør med en forventning om mekanisk disciplin. Man skulle adlyde. Vi lever under en anden form for disciplin i dag, ansvarlighedens disciplin, hvor man selv skal vælge at adlyde.«

— *Hvilken rolle spiller konkurrencen for det selvstændige individ?*

»Konkurrence er et ambivalent begreb. På den ene side realiserer det ansvarlige individ sig i konkurrence med andre. Det er en måde at praktisere frihed på. Det selvstændige individ er klar til at konkurrere med andre. Men konkurrence er også forbundet med en masse negativt: Man forestiller sig, at konkurrence betyder, at den beskyttende stat bliver rullet tilbage, og at alt bliver overladt til markeds kræfterne. Så konkurrence er i dag for os både frihed og markeds kræfter.«

Når man ser på udbredelsen af konkurrence, kan man godt forstå, at nogen bruger diagnosen til at stå af: Man kan melde sig ud af konkurrencen med en dia-

Jeg kan naturligvis ikke fuldstændigt afvise tesen om, at grænsen mellem sundhed og sygdom er blevet ophævet, men jeg kan heller ikke tage den bogstaveligt. Det for mig at se bemærkelsesværdige er skiftet til, at almene problemer beskrives som medicinske problemer', siger Alain Ehrenberg

Foto: Jean-Pierre Couderc

gnose. Man kan blive erklæret officielt ukampdygtig.

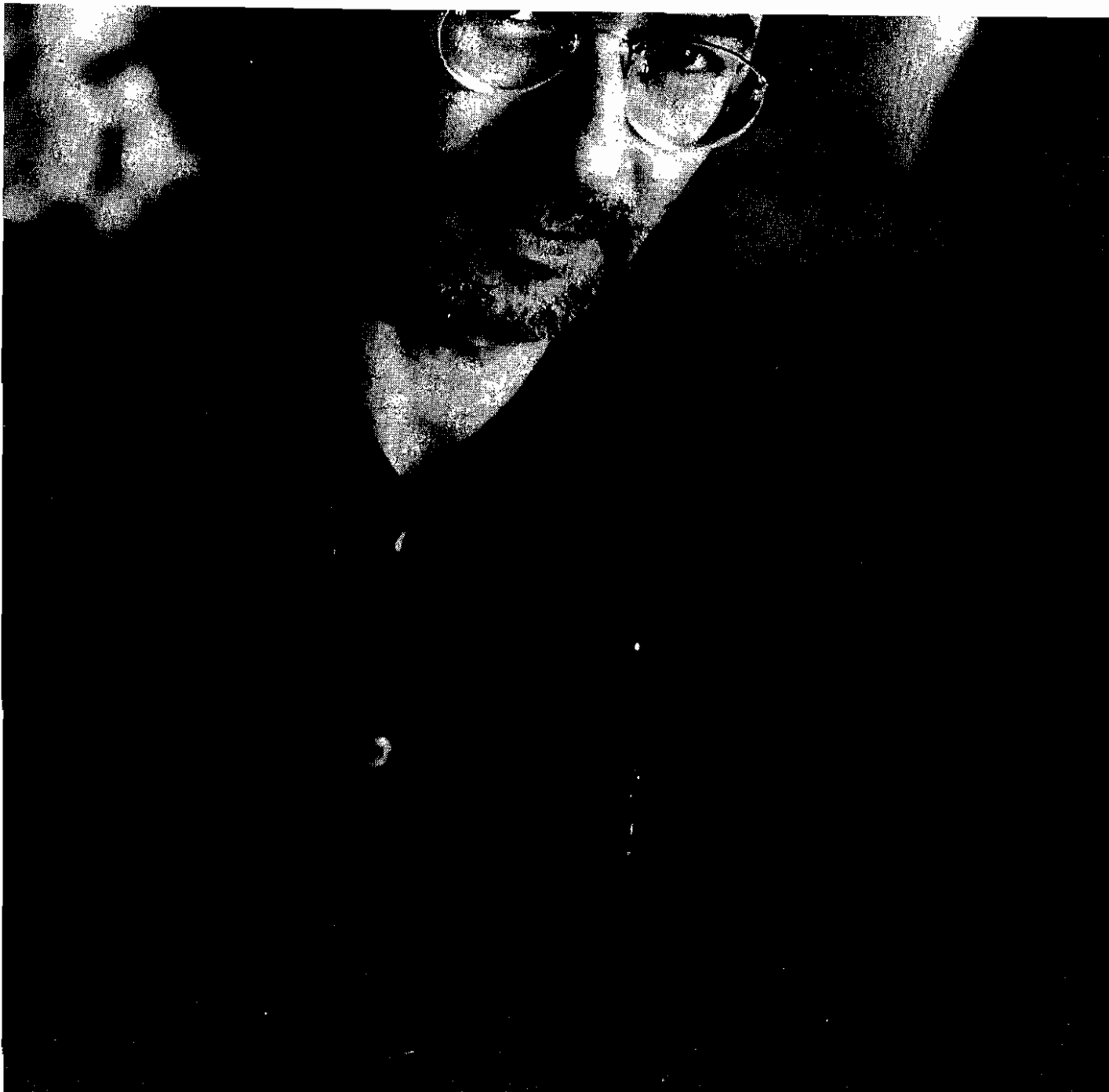
Den omfattende brug af diagnose, terapi og psykofarmaka kunne indicere, at hele den menneskelige tilstand er under forandring. Selv mennesket bliver et andet. Men omvendt ser man også gamle fortælleformers genkomst, traditionelle motiver i kultur og politik og naturligvis revitaliseringen af religion i det sekulære Vesten.

Ellers er der terapi

Men vi ser ifølge Ehrenberg ikke religionens genkomst:

»Vi er vidner til en forandring af religion,« forklarer han.

»Religion er ikke længere noget, du arver. Det er ikke en tro, du overtager. Den er noget, du selv overtager, fordi du vil have den. Selv islam er blevet markedsgjort og individualiseret. Man kan profitere på at sælge islamiske produkter, og du kan ud-

»Religion er ikke længere noget, du arver. Det er ikke en tro, du overtager. Den er noget, du selv overtager, fordi du vil have den. Selv islam er blevet markedsgjort og individualiseret. Man kan profitere på at sælge islamiske produkter, og du kan udnytte religionen til at opnå verdslige fordele.«

»Lige meget, om du vælger den gammeldags gud eller den totale afholdenhed, er det i dag et moderne valg. Det er et frit valg. Man kan også sige, at du genopbygger det mislykkede selv med religion. Terapi er selvfølgelig også altid en mulighed.«

ruly@information.dk

Alain Ehrenberg

**Det udmattede selv.
Forord af Axel Honneth.
474 sider, 349 kroner.
Informations forlag**

RIE bog

Født i Paris i 1950. Sociolog og arbejder til daglig ved CNRS i Paris.

Fik sit gennembrud med bogen La Fatigue d'être soi fra 1998, som er oversat til dansk og udkommet under titlen 'Det udmattede selv'.

Senest har Ehrenberg udgivet bogen La Société du Malaise.

Politiken modtog i går

Vi bør stoppe brug af våben i psykiatrien

Vi skal beklage, at Danske Regioner endnu ikke har taget sig sammen til at spille ud med en løsning

TVANGSINDLÆGGELSER

MOGENS OVE MADSEN OG LENE LINNEMANN
REGIONRÅDSMEDLEMMER (SF) I REGION NØRDJYLLAND

POLITIET SKAL ikke være skraldespand for de problemer, vi for tiden ikke kan løse i psykiatrien. Vi er fuldstændig enige med politiet, når de siger, at der må findes en anden måde at håndtere tvangsindlæggelser på end den nuværende.

Vi må konstatere, at vi ikke har satset tilstrækkeligt på de midler, der skal til, når et psykisk sygt menneske skal tvangsindlægges. Ofte udvikler en tvangsindlæggelse sig voldsomt, og patient eller betjente skades. Indimellem ser vi, at et forsøg på tvangsindlæggelse ender med, at patienten bliver dræbt. Det må ikke ske.

EN PSYKOTISK patient har ofte tanker om overvågning og forfølgelse og vil derfor reagere voldsomt

Tilgangen af patienter til social-psykiatrien er i voldsom stigning

over for kontante betjente i uniform. Betjentene, som ikke har erfaring med psykotiske patienter, reagerer i mange tilfælde helt forkert på den sindslidendes udfald, og sagen bliver endnu mere kompliceret. Vi må sætte os for, at vi ikke vil ende i disse situationer mere.

Derfor skal der snarest tages hul på at få etableret psykiatriske udrykningsteam, som ikke må forveksles med de opsøgende psykoseteam; som ofte fejlagtigt nævnes i debatten om udrykning og tvangsindlæggelse.

Faguddannede psykiatrimedarbejdere skal udgøre disse udrykningsteam, som sammen med en læge kan rykke ud og hjælpe patienten til en nødvendig indlæggelse. Et sådant team vil kunne gå til opgaven på en helt anden måde end politiet, som ofte giver udtryk for, at deres uddannelse slet

ikke indeholder det, der skal til for at arbejde med psykisk syge mennesker.

VI MÅ konstatere, at psykiatrien er under voldsomt pres og har været det i flere år. Der er overbelægning på psykiatriske afdelinger. Der er færdigbehandlede patienter, som ikke tages hjem af kommunerne. Tilgangen af patienter til socialpsykiatrien er i voldsom stigning, og i det hele taget har både behandlings- og socialpsykiatri trænge kår. Politiet vil gerne finde en løsning. De pårørende har en forventning om, at der snart gøres noget ved sagen, og vi vil som politikere på det kraftigste opfordre til, at der snart sker noget på området.

FØRSTE SKRIDT kunne være at lade psykiatrien komme på finansloven næste år - at finansiere psykiatrien over satspuljemidler er uholdbart og giver stor usikkerhed for patienter samt medarbejdere på området.

Vi skal beklage, at Danske Regioner endnu ikke har taget sig sammen til at spille ud med en løsning, selv om det er længe siden, at det blev annonceret. Derfor gør vi det nu og håber, at der kan komme skred i sagen.

Voksenpsykiatriens fallit

NICK DALUM

Kan det virkelig være meningen, at politiet skal tage sig af det, psykiatrien ikke magter?

»HAN HAR LIGE forsøgt at kvæle mig!«. Selv om stemmen er grådkvalt, er budskabet klart nok. Alligevel får jeg kun fremstammet et spørgsmål:

»Hvad har han?«.

»Ja, det er Mikkel. Han har lige forsøgt at kvæle mig!«.

Så vidt var det ikke kommet før. Mikkel – Evas 27-årige skizofrene søn – har ofte optrådt både aggressivt og truende. Han har smadret ting i vores hjem, når han har været på besøg. Han har truet med at slå sin mors tænder ud, hvis hun ikke holdt op med at sige, at han er syg. Og han har skældt os ud over alverdens ulykker lige fra nedlæggelsen af Christiania til udviklingen i Kinas militær.

Han har også været voldelig over for andre, så voldelig, at han for nogle år siden fik en behandlingsdom på fem år – i øvrigt den hidtil eneste periode, siden diagnosen blev stillet for syv år siden, hvor Eva og Mikkels far (som heldigvis har et forbilledligt samarbejde) ikke er gået i konstant angst for, hvad den næste telefonopringning mon indeholder.

Men selv om det det meste af tiden har været rigtig skidt, siden Mikkel – efter behandlingsdommens udløb – kom til at bo for sig selv, har han aldrig lagt hånd på sin mor for. Nu er den grænse også overskredet.

»Hvad skete der?«.

»Ja, da jeg kom for at besøge ham, var det tydeligt, at han var borte i det ro-

de felt. Han vandrede frem og tilbage i stuen som en løve i bur ude af stand til at få ro på sig selv og himlende op om alle mulige ting. Alt og alle var imod ham, ingen ville ham det godt, og pludselig kom det: »Man skulle fand'ne kvæle en eller anden«. Og i næste sekund sprang han hen mod mig og tog et fast og voldsomt kvælertag. Jeg havde ikke en chance for at slippe løs. Jeg tænkte, at nu var det slut,

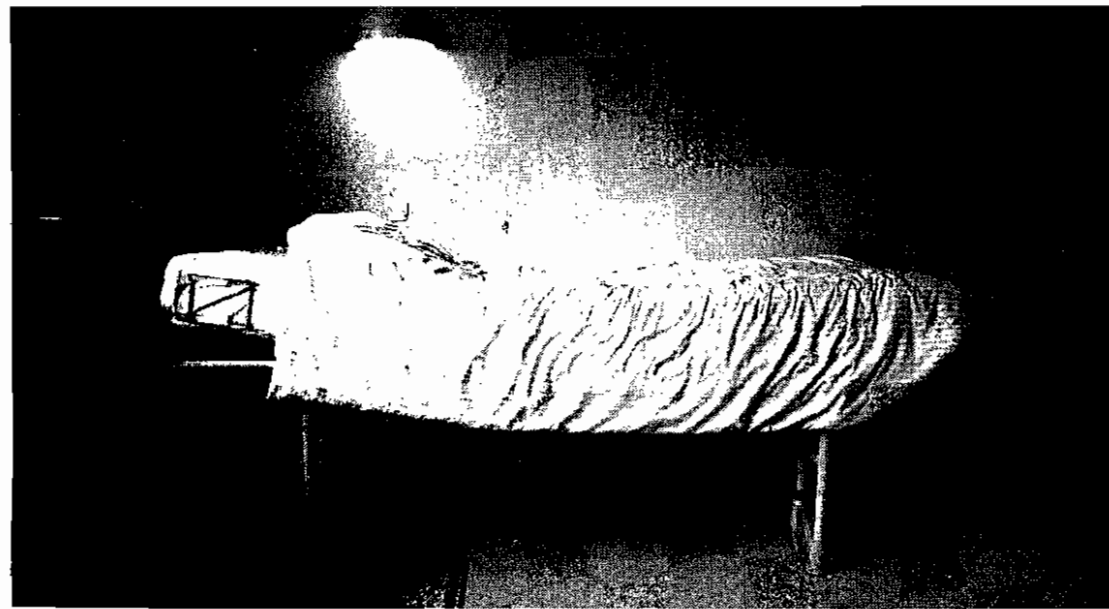
men af en eller anden grund slap han pludselig igen. Han gik væk fra mig og fortsatte med at himle op om alverdens ulykker og ondskab, og jeg magtede at få mig selv stablet på benene og komme ud derfra. Til alt held fulgte han ikke efter, og lige nu sidder jeg i min bil og ryster«.

»Hvad så nu? Kan du køre bil? Skal jeg komme og hente dig?«.

»Nej, det behøver du ikke. Jeg kører en

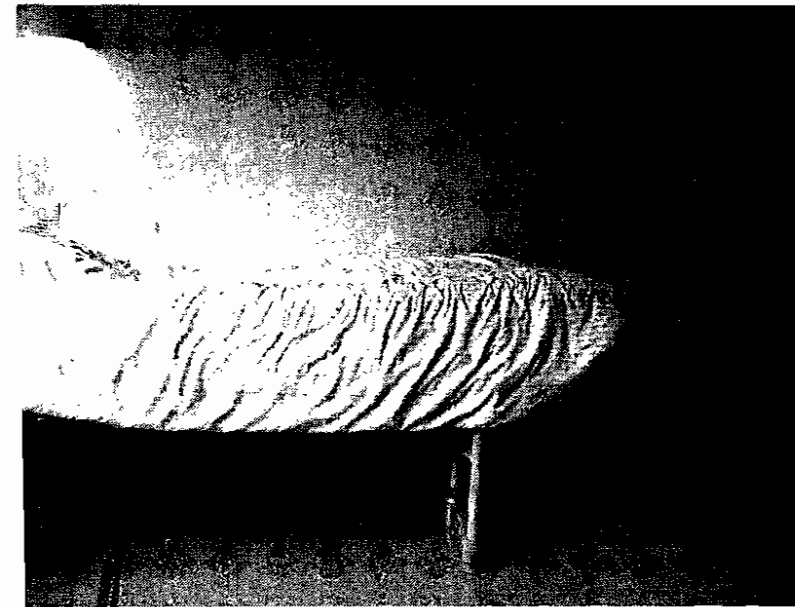
tur omkring skadestuen, og så jeg hjem«.

JEG HAR aldrig vidst særlig meget om skizofreni. Jeg har engang set den gende film 'A beautiful mind', som fortæller om den geniale matematiker, John Nash (som vistnok er død, hvis du ikke kender den!). Men

FRA SEJN TIL VÆRRE. Situationen i voksenpsykiatrien er blandt andet, »at patienter kommer ind – og hurtigt ud igen – uanset om de er raske eller fortsat meget syge. Psykiatrisk Center på Sjælland.

Foto: Martin Lennemann

situationen i voksenpsykiatrien er blandt andet, »at patienter kommer ind – raske eller fortsat meget syge. Psykiatrisk Center på Sjælland.

men af en eller anden grund slap han bludselig igen. Han gik væk fra mig og fortsatte med at himle op om alverdens ulykker og ondskab, og jeg magtede at lå mig selv stablet på benene og komme ud derfra. Til alt held fulgte han ikke efter, og jeg nu sidder jeg i min bil og ryster.

»Hvad så nu? Kan du køre bil? Skal jeg komme og hente dig?»

»Nej, det behøver du ikke. Jeg kører en

tur omkring skadestuen, og så kommer jeg hjem».

JEG HAR aldrig vidst særlig meget om skizofreni. Jeg har engang set den fremragende film 'A beautiful mind', med Russell Crowe i hovedrollen som den skizofrene og nobelprisbelønnede amerikanske matematiker, John Nash (se den film, hvis du ikke kender den!). Men ellers har

min viden ikke været større end enhver andens, som ikke har været tæt på.

Det har det sidste halvandet år, siden jeg mødte Eva, vendt op og ned på. Og ikke nok med, at jeg har fået indblik i, hvad skizofreni er for en ganske forfærdelig lidelse for såvel patient som pårørende. Værre endnu har jeg ved selvsyn kunnet iagttage, hvor helt katastrofalt ringe det psykiatriske system her i landet er til at håndtere sygdommen.

8. september skrev fem fremtrædende psykiatere her i Politiken et åbent brev til sundhedsminister Bertel Haarder, hvori de blandt andet pegede på, at vi lige nu er »på vej fra slemt til værre«, og at situationen i voksenpsykiatrien blandt andet er, »at patienter kommer ind – og hurtigt ud igen – uanset om de er raske eller fortsat meget syge«.

Det er desværre ingen overdrivelse. Efter kvælningsepisoden havde Eva mange svære overvejelser. Foreløbig tør hun af indlysende grunde ikke besøge sin søn alene mere. Enhver forælder kan formentlig forestille sig, hvor stort et tab alene det forhold er.

Man hvad skulle hun derudover gøre? Mikkels havde det jo værre end ondt. Og når han kunne finde på at tage kvælertag på sin mor, kunne han vel finde på at springe på livem som helst.

Efter konsultation både med Mikkels far og med Evs psykolog blev beslutningen, at episoden skulle meldes til politiet.

... Voksenpsykiatriens fallit

Ellers sker der ingenting – før der sker noget rigtig galt! Ingen tager sig af Mikkel, bortset fra en kommunal kontaktperson, der kommer på besøg i hans lille lejlighed en gang imellem. Og når han er mest psykotisk, tager han heller ikke sin medicin. For medicin tager man jo kun, hvis man anser sig selv for syg. Og et af karakteristikaene ved skizofreni er netop manglende sygdomserkendelse.

I stedet tager han hash og speed og hvad han ellers kan få fat i. Uden det er livet uudholdeligt. Problemet er bare, at speed i længden ikke dæmper, men snarere forstærker den psykotiske tilstand.

Så Eva ringede til politiet – og blev udsat for et forhør så ubehageligt, at man skulle tro, det var hende, der var den kriminelle. Havde hun nu overvejet, hvad hun var i gang med? Var hendes ærinde i virkeligheden ikke bare at tørre sin frustration over det psykiatriske system af på politiet? Og meget, meget mere i den dur.

Heldigvis er hun en stærk kvinde. Så hun holdt fast. Hvis Mikkel får en dom, er der en chance for, at han kan få reel hjælp. Så politiet i Slagelse, som hun meldte sin søn til, har ret så langt, at der i den grad er flyttet ressourcer til retspsykiatrien, at man reelt kun kan få en ordentlig behandling af sin sygdom, hvis man får en dom.

»HAR DU overhovedet lyst til at tage til den fest i Sengeløse på fredags«, spurgte jeg, »eller har du ikke mere brug for at være hjemme og slappe af?«.

»Nej, jeg har så meget brug for at grine og more mig og være sammen med men-

nesker, jeg holder af. Hallen vil være fuld af mennesker fra min Sengeløse-fortid, som jeg virkelig har lyst til at være sammen med igen. Det vil være en lise for mig«.

Beslutningen var taget. Vi gjorde klar til 'Loppefest' i Sengeløse-hallen. Men lige inden vi skulle af sted, ringede Mikkel – med en højst overraskende besked:

»Jeg vil gerne indlægges!«.

Hold da op. Så kunne han selv mærke, hvor skidt det var. Eva ringede straks til psykiatrien på Slagelse Sygehus, forklarede situationen og bad dem sende en vagtlæge ud til Mikkel.

»Er det nu også sikkert nok?«, ville medarbejderen, som Eva havde fået i røret, vide.

»Ja, når han selv vil, er situationen en anden. Han er godt nok psykotisk, men han vil selv nu«.

»Er han psykotisk? Jamen så skulle han måske tage sin medicin«, foreslog medarbejderen i en lettere belærende tone.

Så skulle han måske tage sin medicin!!!!

»Ja, hvad tror du, vi har brugt de sidste syv år på??? At få ham til at tage sin medicin. Men det er jo just det, der er problemet!!! Tag nu for guds skyld ud og besøg ham og få ham indlagt, nu han endelig gerne selv vil«.

Eva var stærkt ophidset, da hun lagde røret. Men hun kom hurtigt ned igen, for hun havde – trods den himmelråbende ubehagelighed, hun lige havde været udsat for – opnået det, hun og Mikkel ville: Han kunne blive indlagt til ordentlig behandling. Så vi tog med ro i sindet turen fra vores hjem i Nyråd ved Vordingborg til Sen-

geløse og begyndte på køreturen så småt at glæde os til den forestående fest. Indtil telefonen ringede. Det var Mikkel.

Vagtlægen havde været der og havde skrevet en indlæggelseseddell til Sankt Hans i Roskilde. Og var gået igen!

»Jamen Mikkel«, hørte jeg Eva sige, »hvordan skal du komme fra Slagelse til Roskilde?«.

Og svaret: »Det ved jeg ikke«.

Det var næsten ikke til at tro: En vagtlæge havde været ude hos Mikkel og havde ved selvsyn kunnet konstatere, hvor fuldstændig hjælpeløs manden var. Hans lejlighed lignede lort. Hans hænder rystede af en blanding af abstinenser og psykotiske nerver. Og han ejede ikke kongens mønt. Alligevel skrev vagtlægen bare en seddel på, at Mikkel skulle indlægges på Sankt Hans 60 kilometer væk – og gik igen!

Der var ikke andet at gøre, end at vi måtte komme for sent til fest og tage en tur til Slagelse først. For indlægges skulle han. Og nu var der ikke mere overskud til flere 'systemdiskussioner'.

DA VI KOM til Mikkel, så han rædsom ud. Han var snavset, han var afkræftet, han var totalt opgivende. Han havde formået at få pakket en taske med de mest nødvendige ting. Vi tørnede affaldspose, vandede blomster og kom af sted.

På turen mellem Slagelse og Roskilde mælede han ikke et ord. Han havde helt tydeligt nok at gøre med at holde sammen på sig selv. Han smårystede hele tiden. Det var forfærdeligt at se på.

Da vi kom til Sankt Hans, mødtes vi af en plejer, der indledte med at slå fast, at

selv om Mikkel havde en indlæggelseseddell til Roskilde, var det ikke sikkert, at han skulle blive her. Det måtte en læge afgøre, når han eller hun fik tid til at tilse Mikkel.

En vagtlæge havde ved selvsyn konstateret, hvor fuldstændig hjælpeløs manden var. Hans lejlighed lignede lort. Hans hænder rystede af en blanding af abstinenser og psykotiske nerver. Og han ejede ikke kongens mønt. Alligevel skrev vagtlægen bare en seddel på, at Mikkel skulle indlægges på Sankt Hans 60 kilometer væk – og gik igen!

Og hvis det er Nykøbing Sjælland, forventer vi, at I kører ham derop. Hvis det er Vordingborg, forventer vi, at I kører ham derned. Hvis det er os, forventer vi, at I siger farvel og tak.

Inden vi nåede at reagere, gjorde Mikkel det: »Hvis I ikke indlægger mig, går jeg ud og slår nogen ihjel!«.

Det flyttede trods alt plejerens opmærksomhed fra de praktiske til de reelle problemer. Her var en voksen mand (han et ikke noget barn mere), som i den grad behøvede hjælp. Og her var en moi-

som lige nu havde så me- nogen med kompetence byrden fra hendes skuld

Så vi valgte at overhøre bebrejdelse, gav Mikkel

Der findes altså ambulance transportere patienter f et andet. Og det er uhyre tionen til psykisk syge v nærmeste pårørende bli en rolle som de primære med væk fra den rolle, d deres – nemlig omsorgs!

VI HAVDE en god fredag. Og vi var spændte på at I skete med Mikkel. Han v på den sikrede afdeling] var derfor ikke til at kom med. Der må man nemli biltelefon. Til gengæld v der nu for alvor skete no ham. Troede vi. Indtil ma gede til Sankt Hans og s det gik.

»Med Mikkel? Han er b vet!«.

»Hvad er han? Jamen, I syg. Hvem har udskrevet ket grundlag?«.

»Overlægen. Han men var kommet så meget til han godt kunne klare sig

Vi var lamslåede. Og er Om mandagen var det 30 dag i måneden, hvor Mik ved vi godt – og det gør h gelig også – hvad det er, h flere stoffer, flere nedtur flere...?

havde en indlæggelses-
de, var det ikke sikkert, at
her. Det måtte en læge af-

havde
onstate-
stændig
inden
ghed
tans
de af en
stinen-
iske
n ejede
mønt.
v vagt-
1 seddel
skulle
Sankt
eter
jen!

er Nykøbing Sjælland, for-
ter ham derop. Hvis det
forventer vi, at I kører
is det er os, forventer vi,
g tak.
at reagere, gjorde Mik-
ke indlægger mig, går
gen ihjel!!
ods alt plejerens op-
a de praktiske til de reel-
r var en voksen mand
et barn (mere), som i den
jælp. Og her var en mor.

gøre, når
han eller
hun fik tid
til at tilse
Mikkel.

Ikke no-
get med
»velkom-
men«, eller
»nu skal jeg
vise jer til
rette«. Kun
et koldt un-
derliggende
budskab: I
'voksne' for-
ventes at bli-
ve her - i et
uvist antal
timer - ind-
til det er
klart, hvem
der skal tage
sig af Mik-

som lige nu havde så meget brug for, at
nogen med kompetence og forstand tog
byrden fra hendes skuldre.

Så vi valgte at overhøre den slet skjulte
bebrejdelse, gav Mikkel et knus og gik.

Der findes altså ambulancer, der kan
transportere patienter fra et hospital til
et andet. Og det er uhyre farligt for rela-
tionen til psykisk syge voksne, hvis deres
nærmeste pårørende bliver tvunget ind i
en rolle som de primære plejere og der-
med væk fra den rolle, der er og skal være
deres nemlig omsorgsfulde forældre.

VI HAVDE en god fredag aften i Sengeløse.
Og vi var spændte på at høre, hvad der
skete med Mikkel. Han var blevet indlagt
på den sikrede afdeling på Sankt Hans og
var derfor ikke til at komme i kontakt
med. Der må man nemlig ikke have mo-
biltelefon. Til gengæld var der håb om, at
der nu for alvor skete noget for og med
ham. Troede vi. Indtil mandag, da Eva rin-
gede til Sankt Hans og spurgte, hvordan
det gik.

»Med Mikkel? Han er blevet udskre-
vet!«.

»Hvad er han? Jamen, han er jo stjerne-
syg. Hvem har udskrevet ham og på hvil-
ket grundlag?«.

»Overlægen. Han mente, at Mikkel nu
var kommet så meget til hæfterne, at
han godt kunne klare sig selv igen.«.

Vi var lamslåede. Og er det stadigvæk.
Om mandagen var det 30. august, den
dag i måneden, hvor Mikkel får penge. Så
ved vi godt - og det gør hospitalet selvføl-
gelig også - hvad det er, han skal hjem til:
Flere stoffer, flere nedture, flere psykoser,
flere ...?

SIDSTE SKUD på stammen var en opring-
ning fra politiet, der for et par dage siden
lige ville sikre sig, at Eva nu også virkelig
mente, at hun ville opretholde anmeldel-
sen - om hun nu virkelig helt forstod
konsekvensen af det.

Mon de også ringer til en kvinde, der
har anmeldt sin mand for hustruvold, og
spørger, om hun virkelig har tænkt sig
om? Eller til et voldtægtsoffer? Eller...?

Nej, selvfølgelig gør de ikke det. For det
underliggende budskab er formentlig
det samme som det, der afstedkom den
voldsomme afhøring, da Eva anmeldte
kvælningsepisoden første gang: Kan det
virkelig være meningen, at politiet skal
tage sig af det, psykiatrien ikke magter?

Og svaret: Nej, det kan ikke være me-
ningen. Men hvad med, om politiet drøf-
tede den situation med psykiatrien i ste-
det for at hebrejde ofrene? Og hvad med,
om de politisk ansvarlige indså, at dette
her system er helt og aldeles utilstrække-
ligt, umenneskeligt og - ja, livsfarligt.

Det handler ikke bare om, hvorvidt Eva
og hendes eksmand fortsat skal leve med
konstant sorg, angst og magtesløshed.
Det handler først og fremmest om, at
Mikkel - og mange andre i hans situation
- skal have kvalificeret hjælp, dels for at
komme ud af den yderst uværdige livssi-
tuation, han befinder sig i, dels for at for-
hindre, at den næste opringning handler
om, at han enten har taget livet af sig selv
eller af en eller flere andre.

NICK DALUM

Ghettostrategier uden et ord om fattigdom

Både regeringens og S-SF's ghettostrategier viser, at det er vigtigt med en fattigdomsgrænse. Socialpolitik erstattes af arbejdsmarkeds- og udlændingepolitik.

KRONIK

af Knud Vilby,
formand for Socialpolitisk Forening

Både regeringen og S-SF er kommet med barske ghettoudspil. Men ingen af dem nævner i udspillene ordet »fattigdom«, selv om de økonomiske problemer og fattigdom i høj grad er en grundårsag til en række af de problemer, man slås med i de boligkvarterer, politikerne nu har valgt at kalde ghettoer.

Det var socialforskeren Morten Ejrnæs, der fremhævede det, ved den ene af de store konferencer om fattigdom, der blev holdt på Kofeds Skole i uge 44, den uge, der af EU er udnævnt til at være dansk fokusuge i det europæiske fattigdomsår.

Morten Ejrnæs er sammen med en række andre forskere i gang med at finde ud af, hvad fattigdom betyder for mennesker i Danmark, og herunder i hvilke afsavn man har, når man lever på de allerlaveste sociale ydelser. Det var i den sammenhæng, han også nævnte de to store ghettoudspil.

MISVISENDE FOKUS

For Morten Ejrnæs er der ingen tvivl om, at der er tæt sammenhæng mellem fattigdom og en række forskellige sociale problemer i de udsatte almene boligkvarterer. Kriminalitet er også et af problemerne, men Ejrnæs dokumenterede, at sammenligner man de forskellige

I ghetto-debatten sættes indvandrere ofte i forbindelse med øget kriminalitet. En sådan sammenhæng findes nærmest ikke. Omvendt er der en sammenhæng mellem kriminalitet og fattigdom – uanset etnisk baggrund.

Arkivfoto: Bille

siger, at man er i risiko for fattigdom, hvis man har en indkomst på under 60 procent af middelindkomsten, så har AE-Rådet brugt OECD's definition, der er skarpere og først erklærer folk for fattige, hvis de ligger under 50 procent.

Målt på den måde voksede antallet af fattige i Danmark fra 135.000 i 2001 til 201.000 i 2007, selv når man trækker de studerende ud af statistikken. Man ved at fattigdom gør rigtig ondt, når mangelsituationen varer længe, og tallene viser, at omkring 50.000 havde været fattige i mere end tre år i træk. 2007 er seneste år med præcise

nalitet er også et af problemerne, men Ejrnæs dokumenterede, at sammenligner man de forskellige boligkvarterer med forskellig beboersammensætning, så er der stort set ingen sammenhæng mellem kriminalitetsniveauet og antallet af beboere med anden etnisk baggrund end dansk.

Så er det jo unægtelig mystik, at de politiske udspil ikke har fokus på fattigdommen, men i meget høj grad på hele det etniske spørgsmål.

Morten Ejrnæs konklusioner var klare. Med regeringens ghettostrategi sker der en stigmatisering af etniske minoriteter og boligkvarterer. Man bortleder opmærksomheden fra den fattigdom, som regeringen selv har været med til at skabe ved at reducere en række sociale ydelser. Man foreslår en overvægt af tiltag, der skal kontrollere og straffe og vil i øvrigt indføre nogle ubegrundede yderligere restriktioner overfor familiesammenføring.

IDEOLOGISKE GRUNDE

Og det peger alt sammen i retning af en afvikling af socialpolitikken som erstattes af arbejdsmarkeds- og udlændingepolitik, langt mere af ideologiske end af saglige grunde.

Morten Ejrnæs' præcise analyser og konklusioner handlede om regeringsudspillet, men han nævnte som sagt også, at S og SF heller ikke omtaler fattigdommen i deres udspil, selv om fattigdommen er det helt dominerende problem, som er veldokumenteret i en række af disse boligområder.

S-SF har i anden sammenhæng lavet fattigdomsudspil, og de to partier har bl.a. lovet at gøre op med en række af de reducerede sociale ydelser. Alligevel er de to ghattoudspil karakteristiske for den danske

diskussion. Fattigdom er noget man kommer i tanke om i ny og næ, og hvis det specielt er sat på dagsordenen. Men selv i udspil af denne art glemmer politikerne fattigdommen. I stedet står den – også hos S og SF – på flere sanktioner, mere politi og mere straf. Og det straffende kommer til at stå temmelig alene.

FATTIGDOMSGRÆNSER

Der er nu gået mere end ti af det europæiske fattigdomsårs 12 måneder.

Mange af de diskussioner, der er ført undervejs, har handlet om, hvor en dansk fattigdomsgrænse bør ligge.

Den danske regering har, som en af de meget få regeringer i EU, afvist at anerkende den grænse, som EU har lavet. Regeringen afviser også den (lavere) grænse som OECD har lavet. OECD's grænse siger, at man er fattig, hvis man tjener mindre end halvdelen af middelindkomsten i et land. Fattigdomsgrænser siger ikke noget om den reelle fattigdom, hævder regeringer.

Alt muligt andet kan vi måle og veje, men netop på dette område, ønsker regeringen ikke, at vi sammenligner os med det øvrige EU, selv om vi i øvrigt ligger pænt med færre fattige end langt de fleste lande.

Nogle har talt om, at det nærmest har været misbrug af fattigdomsåret at blive ved med at tale om fattigdomsgrænser frem for at tale om indsats, og det er en forståelig kritik. Men regeringens og S-SF's ghettostrategier viser, hvor vigtig grænsedebatten alligevel er.

Sagen er jo, at hvis Danmark – som andre lande – havde anerkendt

en fattigdomsgrænse, så ville det være umuligt at forestille sig et udspil omkring socialt udsatte boligområder uden at inddrage fattigdommen som en central faktor. Men fordi regeringen bagatelliserer fattigdommen og snakker udenom, kommer S og SF også til at glemme det vigtigste.

Det har den konsekvens at næsten alle partier på det aller mest populistiske kommer til at synge med på de melodier, som Dansk Folkeparti synger for på. Det er da virkelig sørgeligt.

UØNSKET AF REGERINGEN

Som det fremgår, er der grænser for, hvor meget der er opnået under det danske fattigdomsår.

Regeringen pusler stadig med at udarbejde sine egne såkaldte retvisende indikatorer for fattigdom. Der har været tid nok, så når de ikke er kommet, er det fordi, regeringen ikke har ønsket det. Imens har andre gjort meget mere med hensyn til at informere og definere og analysere, men de politiske udspil har det skortet på.

Det er dog vigtigt, at året har medført diskussioner og debat om fattigdom som ikke i mange år. Trods regeringens modvilje har der været langt mere fokus på, at ulighed og fattigdom er voksende problemer i Danmark.

Danmark ligger stadig rigtig pænt i en EU-sammenligning. Langt bedre end gennemsnittet og himmelhøjt over situationen i Østeuropa. Men siden 1990'erne har der været vækst både i ulighed og i fattigdom.

En af de nyeste og mest detaljerede opgørelser kommer fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. Hvor EU

og tallene viser, at omkring 50.000 havde været fattige i mere end tre år i træk. 2007 er seneste år med præcise tal, men skønnet er, at niveauet er det samme i 2010.

TRE GRUPPER OG FEM STEDER

De tre grupper, der præger statistikken, er enlige mødre med børn, børnerige familier og enlige uden børn, ofte med en form for misbrug. Der er en relativ overvægt af mennesker med anden etnisk baggrund end dansk, men der er også vækst i fattigdommen blandt etniske danskere.

Af de omkring 200.000 fattige i 2007 var omkring 56.000 børn. Det er rigtigt mange børn og unge, der rammes af fattigdom og som får en dårligere start på livet og senere ofte får dårligere jobmuligheder.

AE-Rådets analyser viser, hvor de fattige børn lever. Der er rigtigt mange i storbyerne, i det politikerne nu kalder ghettoer, og der er mange i det der med et lige så dårligt ord hedder Udkantsdanmark. De danske byer med aller flest fattige børn rent procentvis er Tønder, København, Langeland, Lolland og Bornholm.

Sagen er, at vi både marginaliserer særlige grupper af befolkningen og områder i landet, og det er skræmmende. Det er fortsat værre i mange andre lande, men i Danmark har det været langt bedre før.

Derfor er der brug for fortsat at diskutere fattigdom. Og der er hele tiden brug for at hjælpe politikerne med at huske, at det også handler om fattigdom, selv om der derudover er andre årsager til sociale problemer.

Følg med på de sociale organisationers fælles hjemmeside www.stopfattigdom.nu

Et rigtigt menneske er også en sladrebank

Hvad enten du er en højtstående officer i hæren, generaldirektør, kollega eller en 12-årigs bedste veninde, kan det være svært at holde på en hemmelighed. Som mennesker lækker vi. For at opnå social anerkendelse; for at undgå uretfærdigheder; fordi vi ikke kan bære det alene – eller bare fordi vi ikke kan lade være. For hemmeligheder er grundstoffet i det at være menneske

AF LASSE LAVRSEN

fordi vi ikke kan bære det alene – eller bare fordi vi ikke kan lade være. For hemmeligheder er grundstoffet i det at være menneske

AF LASSE LAVRSEN

Det er svært at stole på nogen for tiden. Hemmelighederne vælter ud af skabene – hos forsvaret, der har problemer med jægerbogen, hos regeringen, der har problemer med Wikileaks, hos nazisterne i Århus, der har problemer med hemmelige agenter, og hos DR's nu tidligere generaldirektør, der har problemer med den pludseligt landskendte journalist Kurt Lassen.

Mange har svært ved at holde på hemmeligheder. For hemmeligheder er handelsvarer og en vital del i hele vores sociale omgang med andre mennesker: Ved at inkludere andre i hemmelighederne, kan man opnå social status, så andre føler sig inkluderet, eller ved selv at føle sig betroet hos andre mennesker. Men også ved at kunne honorere tilliden ved at holde på dem.

»De fleste af os kan kun holde på en hemmelighed i få minutter eller i bedste fald et par dage,« forklarer psykologiprofessor ved Harvard Universitet Dan Wegner, der har forsket i menneskers evne til at holde oplysninger tilbage.

»At holde på en hemmelighed er til lært. Se på børn – de er notorisk dårlige til at holde på hemmeligheder. De lærer det først med alderen,« forklarer Wegner og påpeger, at vores behov for at røbe hemmeligheder kan spores neurologisk. Dele af hjernen er altid i kampberedskab og fokuseret på de værste scenarier og alt det, vi ikke må. Så hvis du har en hemmelighed, der for alt i verden ikke må komme frem, beskæftiger din hjerne sig næsten konstant med det scenarie, hvor du fortæller om den. Og det kan være svært at bære alene.

Den ensomhed oplevede Charlotte Johansson, da hun gennem næsten et år udgav sig for at være højreekstremist i det nazistiske miljø i Århus. Hun fortalte ikke nogen, at hun arbejdede under dække. Hverken gamle venner eller det nye miljø, hun færdedes i, anede uråd, men i længden blev selve hemmeligheden altoverskygende og opslidende. For hende selv.

»Det at holde på en hemmelighed så stor som den, jeg levede med, skaber en distance til andre mennesker. Fordi der er så stor en del af dig selv, som du ikke må fortælle om,« siger hun.

»Jeg blev meget ensom – distancen, samvittigheden og de komplekse følelser, der kører rundt i kroppen på dig, er du helt alene med. Ingen omkring mig kendte dem.«

Syndere og helte

Selv om motiverne kan være vidt forskellige, har vi et grundlæggende behov for at dele hemmeligheder. Et behov, diverse internetsites har hjulpet folk med de sidste år, hvor sider som *Group Hug*, *Jegtilstaar* og *Postsecret* hver dag har modtaget tusinder af hemmeligheder fra folk over hele verden. Som en moderne skriftestol, men uden omverdens dom. Fraværet af omverdens reaktion er også det, der gør, at folk har meget svært ved at nøjes med at røbe sig til sin skriftefader.

I tilfældet af militære eller statslige hemmeligheder kan selve omverdens reaktion være selve pointen ved lækagen. I det system lever de såkaldte whistleblowers, hvis motiver for at røbe hemmelig-

heder kan være lige så forskellige som de 12-årige pigers i skolegården – forsmåelse, popularitet, ensomhed eller kedsomhed. Men som regel påberåber whistleblowers sig en højere sags tjeneste, hvor sandheden går forud for den eventuelle sikkerhedsrisiko. Derfor har lande som USA og Sverige ligefrem beskyttet de lækkende elementer ved lov. Men sådan en beskyttelse har de ikke i Danmark, og måske netop derfor har vi meget få af den slags sager i Danmarkshistorien, mener forsker ved Dansk Institut for Militære Studier Lars Bangert Struwe.

»Vi har indtil for nylig heller ikke haft

»Whistleblowers får ofte en lidt dobbelt modtagelse i befolkningen, fordi de på den ene side kommer ud med historier og oplysninger, vi ikke ellers ville få fat i, men på den anden side, anser vi dem også som anløbne eller forrædere«

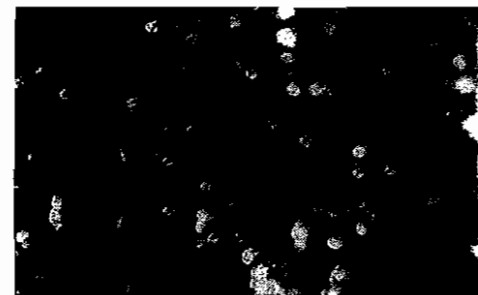
— LARS BANGERT STRUWE,
MILITÆRFORSKER

forfærdeligt meget at råbe højt om,« siger han.

»Men nu, hvor der kommer flere sager, mener jeg, det store problem er, hvordan vi behandler de mennesker bagefter, og det har man heller aldrig løst i andre lande. Whistleblowers får ofte en lidt dobbelt modtagelse i befolkningen, fordi de på den ene side kommer ud med historier og oplysninger, vi ikke ellers ville få fat i, men på den anden side anser vi dem også som anløbne eller forrædere. Det vil altid være forbundet med en vis form for stigmatisering ikke at kunne holde på en hemmelighed,« siger Lars Bangert Struwe. Her er skæbnen for store institutioners og staters sladrehanke ikke meget forskellig fra dem vi kendte som børn.

»Det er lidt som dem, der sladrer i skolegården – på den ene side er det i orden at sladre, men vi ved også alle sammen, hvordan vi har det med dem, der gjorde det bagefter,« siger han uden at tage stilling til, hvorvidt lækagerne er skadelige for militære samarbejder med andre lande eller gavnlige for demokratiet – eller begge dele.

De store institutioner er også selv storforbrugere af brodne kar. Både Politiets Efterretningstjeneste og Forsvarets Efterretningstjeneste baserer væsentlige dele af deres opklaring på informant eller spioner, der lever i de kriminelle miljøer. Og selv om det i lige så høj grad som i det militære system kræver et særligt mod, bliver også denne type whistleblowers ofte anset for at have en lidt blakket moral, for ifølge filosof Anders Fogh Jensen gælder det samme ræsonnement overalt i samfundet:

Det at holde på en hemmelighed så stor som den, jeg levede med, skaber en distance til andre mennesker. Fordi der er så stor en del af dig selv, som du ikke må fortælle om', siger Charlotte Johansen, der gennem et år udgav sig for at være højreekstremist i det nynazistiske miljø i Århus.

Foto: Sofie Amalie Klougart

»Hvis du kan finde på at stikke dine venner, hjem kan du så også finde på at stikke?« spørger han retorisk.

Det handler ifølge ham om, risikovurderinger og om hvilken gruppe, man ønsker at beskytte.

»Beskytter du en større gruppe mennesker, end du risikerer at skade ved at bryde tavsheden? Sælger du dine rocker-venner for at hjælpe det danske samfund – men så følger spørgsmålet: Vil du også sælge det?«

Kapitalisering

De moralske og etiske dilemmaer, de store whistleblowers står over for, kan godt sammenlignes med de overvejelser, vi må gøre os på et personligt plan, mener dr. Linda Stroh, der er adfærdsforsker ved Loyola University Chicago og forfatter til bogen *Truth Rules*. Det handler om de personlige omkostninger og mål.

»En hemmelighed giver social kapital ved at blive røbet, men også ved at kunne holdes. Hvorvidt det ene eller det andet vinder, afgøres i sidste ende af dit ego og dit behov for at være tæt på andre mennesker,« siger Linda Stroh.

»De fleste af vores handlingsmønstre er styrede af vores ego, og når vi fortæller en hemmelighed, er en stor del af det at vise et andet menneske, at de er vigtige. Vi bliver gjort særlige ved at blive betroet, og vi bliver gjort særlige ved at betro os – det er her, de tætte relationer kan opstå.«

Således kan psykisk meget stærke eller selvstændige personer have et mindre behov for ekstern anerkendelse, mener Linda

Stroh, men det er også her, hemmeligheden virker dobbelt. Det kan også være nødvendigt for folk at opbygge selvtilid ved at vise sig selv, at man er en person, der kan holde på en hemmelighed, siger hun.

Professor Dan Wegner går endda så langt som at sige, at det for de fleste mennesker er sundt at have hemmeligheder.

»På et dybere niveau kan man sige, at du slet ikke har et 'selv' medmindre du har en hemmelighed,« forklarer han.

»Vi oplever alle sammen perioder i vores liv, hvor vi mister os selv i en social gruppe, arbejde eller parforhold, og her kan det være rart og sundt at gribe fat i sin

»De fleste af os kan kun holde på en hemmelighed i få minutter eller i bedste fald et par dage. At holde på en hemmelighed er tillært. Se på børn – de er notorisk dårlige til at holde på hemmeligheder. De lærer det først med alderen«

— DAN WEGNER,
PSYKOLOG, HARVARD
UNIVERSITY

hemmelighed – som et tilflugtssted, der kan skjære din identitet fra omverdenen.«

Det var det, der skete for Charlotte Johansen, der infiltrerede det århusianske nazistmiljø. For hende var det hemmeligheden, der afskærmede hende fra det miljø, hun nu var blevet en del af:

»At det var en hemmelighed – at jeg ikke var som dem, jeg omgav mig, var også det, der holdt mig fast i, hvem jeg var. Det var det, der skærmede min personlighed,« forklarer Charlotte Johansen, der efterhånden på grund af sin store hemmelighed fik et mere og mere overfladisk forhold til andre mennesker. Desuden fik hun dårlig samvittighed over at få personlige historier fra mennesker, hun intet gav igen. Efter et halvt år røbede hun sig for en kollega.

»Det holdt mig selv fast i, hvem jeg i virkeligheden var. Hvis man i så lang tid, som jeg gjorde, går rundt og holder på en hemmelighed, som ingen mennesker kender til, hvor er så barrieren, som gør, at du ikke bare bliver den, du foregiver at være?«

En menneskelig handelsvare

Og det er ganske typisk. For når det alligevel er så svært for de fleste mennesker at have en hemmelighed, kan det skyldes følelsen af svigt over for andre mennesker, der ikke får lov til at kende sandheden, mener Linda Stroh.

»Vi kan føle os som løgnere, fordi vi ikke fortæller sandheden, og meget få mennesker bryder sig om at se sig selv som løgnere. På den måde kan hemmeligheder være dræbende for menneskelige relationer.«

Sandy Allgeier er ligesom Linda Stroh adfærdsforsker og forfatter til en række storesælgende bøger blandt andre *The Personal Credibility Factor*, der handler om det, der giver folk troværdighed. Også hun ser i høj grad hemmeligheder som handelsvarer, der har forskellige kapitaliseringsmuligheder og som kan røbes med et hav af motiver.

»Alle mennesker har hemmeligheder, og det er der ikke noget forkert i. Der er heller ikke noget forkert i at dele dem, men det er vigtigt for hele dit velbefindende at være bevidst om, hvem man har lyst til at videregive sine oplysninger til, og hvorfor,« formaner hun, der ligesom Daniel Wegner mener, at det at beholde hemmeligheden kan være identitetsopbyggende.

»Alene det at bearbejde hemmeligheder kan opbygge identitet. Hele den moralske afvejning af, om man skal dele sine informationer, hvorfor og med hvilke bevæggrunde, er en stor personlig proces, der er med til at skabe en selv som menneske,« siger hun.

Først sidste mandag blev det offentligt kendt, at Charlotte Johansen havde levet et dobbeltliv. Her udgav hun sine oplevelser i bogen *Forklædt som nazist*.

»Det var en stor lettelse at komme frem med min hemmelighed, men samtidig var det også meget overvældende, for det var jo min hemmelighed. Det var nærmest grænseoverskridende, for det var en del af min identitet at have en hemmelighed.«

Tvangsarbejdere i nazismens vold

INF.
20.10
2010

Nazisterne brugte 20 millioner mennesker som tvangsarbejdere. Nu vises den komplette europæiske dimension af tvangsarbejde under krigen på stor udstilling på det Jødiske Museum Berlin

Udstilling

af Henriette Harris

BERLIN - På Berlins Jødiske Museum kan man for første gang opleve en fremstilling af den komplette europæiske dimension af tvangsarbejdet under krigen. Som italieneren Claudio Sommeruga, der var tvangsarbejder fra 1943-45, siger i et videointerview på udstillingen: »Det er en anerkendelse af vores forhold, der interesserer os. Penge interesserer os ikke, for en deportation kan man ikke godtgøre. Der findes ikke den sum i verden, der kan godtgøre en deportation.«

Anerkendelsen er der i hvert fald nu taget hul på med efterårets store udstilling: *Tvangsarbejde. Tyskerne, tvangsarbejderne og krigen*. 13 millioner menneskers måtte i løbet af Anden Verdenskrig udføre tvangsarbejde i »det stortyske rige«, dertil kom syv millioner i de besatte eller tysk kontrollerede områder. Senest fra 1942 var de del af hverdagen både i by og på land. Antallet af døde kender man kun i forhold til rigsområdet, hvor tallet anslås til cirka 2,7 millioner. De omkom af sult, sygdom, mishandling eller mord. Hårdst led koncentrationsleirfan-

hvis endelige mål var underkastelsen og udbytningen af Europa. Hertil blev de besatte områder udplyndret, og millioner af mænd, kvinder og børn slæbt til det tyske rige. Som det også hedder i kataloget:

»Overalt blev tvangsarbejdere sat ind - på rustningsfabrikker, på byggepladser, i landbruget, i håndværk eller i private husholdninger. Enten som besættelsesoldat i Polen eller som bondekone i Thüringen - alle tyskere har mødt tvangsarbejdere, næsten alle var involveret. Tvangsarbejde var ingen hemmelighed, det var en vidt udbredt forbrydelse, der fandt sted i fuld offentlighed.«

Jødehad sat i system

Cilly Kugelmann, museets programdirektør og stedfor-

” Det er en anerkendelse af vores forhold, der interesserer os. Penge interesserer os ikke, for en deportation kan man ikke godtgøre. Der findes ikke den sum i verden, der kan godtgøre en deportation

Claudio Sommeruga.

trædende direktør, tager imod Information i sit lille kaotiske kontor højt oppe i Daniel Libeskind's snørklede bygning.

»Det hører til de temaer, hvor folk siger: 'Det kender vi'. Men det gør de jo i virkeligheden ikke,« siger Kugelmann. Udstillingen begynder længe før krigen, den viser, hvordan jorden langsomt godes, så den før alvor kan bære frugt, da tyskerne går i gang med deres store projekt »Lebensraum«.

Et eksempel er en serie små fotografier taget af bogholderen Hans Käbel i Dinslaken i Nordrhein-Westfalen. Sommeren 1935 stillede han sig op foran forskellige jødiske forretninger og knipsede snapshots af de folk, der handlede hos jøderne. Fotografierne sendte han til det antisemitiske hetzblad *Der Stürmer*, der i midten af 1930'erne havde et ugentligt oplag på over 450.000. På bagsiden af billederne har Käbel omhyggeligt skrevet meddelelser på maskine som: »Denne kvinde købte hos skøjøden 'Davids' - Dinslaken« eller »Denne mand købte hos kræmmerjøden Salmon, Dinslaken, Schlagerstrasse. Han bærer sågar et SA-bælte, vi skal nok få fat i ham!« Nazisterne havde allerede den 1. april 1932 iværksat

byggede et racistisk samfund, hvor tvangsarbejde til sidst var en selvfølge.

»Hver eneste tysker har deltaget uden at indse, at denne slags tvangsarbejde er en del af det racistiske samfund. Man bearbejdede samfundet, så det til sidst delte opfattelsen af, at mennesker ikke er lige. Og så var det pludselig helt normalt at tage sådanne billeder og sende dem til *Der Stürmer*, siger Kugelmann. Hun nævner, at man også ramte folk midt i deres forelskelse. En serie fotografier viser, hvordan parret Juda Rosenberg og Elisabeth Makowiak blev udmygget og hånet på gaden i Gelsenkirchen i 1935. Han bærer en højt hat med påskriften 'raceskænder' og et skilt på maven med navn og adresse. Hun bærer et skilt ligeledes med navn og adresse og med teksten: 'Jeg blonde engelsk med denne jødefyr'. Rundt om dem står mange begejstrede og ivrigt deltagende civile tyskere.

»En slags Romeo og Julie-historie«, kalder Kugelmann det. »Bortset fra at hos Shakespeare var det to rivaliserende familier. Her er det en opdeling i mennesker og ikke-mennesker,« tilføjer hun.

Rystende billeder

Fotografierne har en særlig

En polsk tv bliver hængt i strøbet tvunget til bødder. So der ligger i res nyfødte børn, der er tedøden i klædt tysk blød hat, de slips og skjort et lille barn heim den 3. de SS-brig. Kammler fr 1945 befalel ger af slæ ornine miss

Arbejdere ens vold

INF.

20.10

2010

ioner mennesker som tvangsarbejdere.
uropæiske dimension af tvangsarbejde
illing på det Jødiske Museum Berlin

I var under-
ytningen af
ev de besat-
lyndret, og
nd, kvinder
det tyske ri-
hedder i ka-

tvangsar-
- på rust-
på bygge-
get, i hand-
te hushold-
n besættel-
eller som
ringen - alle
dt tvangs-
alle var in-
arbejde var
red, det var
forbrydelse,
ld offentlig-

stem

ni, museets
og stedfor-

nerken-
forhold,
for os.
erer os
ortation
udtgøre.
den sum
in godt-
ation

trædende direktør, tager
imod Information i sit lille
kaotiske kontor højt oppe i
Daniel Libeskind's snørklede
bygning.

»Det hører til de temaer,
hvor folk siger: 'Det kender
vi'. Men det gør de jo i virke-
ligheden ikke,« siger Kugel-
mann. Udstillingen begyn-
der længe før krigen, den vis-
ser, hvordan jorden langsomt
gødes, så den for alvor kan
bære frugt, da tyskerne går i
gang med deres store projekt
»Lebensraum«.

Et eksempel er en serie
små fotografier taget af bog-
holderen Hans Käbel i Dins-
laken i Nordrhein-Westfalen.
Sommeren 1935 stillede han
sig op foran forskellige jødi-
ske forretninger og knipsede
snapshots af de folk, der
handlede hos jøderne. Foto-
grafieme sendte han til det
antisemitiske hetzblad Der
Stürmer, der i midten af
1930'erne havde et ugentligt
oplæg på over 450.000. På
bagsiden af billederne har
Käbel omhyggeligt skrevet
meddelelser på maskine
sont: »Denne kvinde købte
hos skojøden 'Davids' - Dins-
laken« eller »Denne mand
købte hos kræmmerjøden
Salmon, Dinslaken, Schlage-
terstrasse. Han bærer sågar
et SA-bælte, viskal nok få fat i
ham!« Nazisterne havde alle-
rede den 1. april 1932 iværksat

byggede et racistisk sam-
fund, hvor tvangsarbejde til
sidst var en selvfølge.

»Hver eneste tysker har
deltaget uden at indse, at
denne slags tvangsarbejde er
en del af det racistiske sam-
fund. Man bearbejdede sam-
fundet, så det til sidst delte
opfattelsen af, at mennesker
ikke er lige. Og så var det
pludseligt normalt at tage
sådanne billeder og sende
dem til Der Stürmer, siger
Kugelmänn. Hun nævner, at
man også ramte folk midt i
deres forelskelse. En serie fo-
tografier viser, hvordan par-
ret Juda Rosenberg og Elisa-
beth Makowiak blev udmyg-
get og hånet på gaden i Gel-
senkirchen i 1935. Han bærer
en højt hat med påskriften
'raceskænder' og et skilt på
maven med navn og adresse.
Hun bærer et skilt ligeledes
med navn og adresse og med
teksten: 'Jeg blonde engel sov
med denne jødefyr'. Rundt
om dem står mange begej-
strede og ivrigt deltagende
civile tyskere.

»En slags Romeo og Julie-
historie«, kalder Kugelmänn
det. »Bortset fra at hos Sha-
kespeare var det to rivalise-
rende familier. Her er det en
opdeling i mennesker og ik-
ke-mennesker,« tilføjer hun.

Rystende billeder

Fotografierne har en særlig

En polsk tvangsarbejder, der
bliver hængt. Hans medfan-
ger i sribede fangedragter er
tvunget til at optræde som
bødler. Sovjetiske kvinder,
der ligger i sengene med de-
res nyfødte og udhungrede
børn, der er dømt til at gå sul-
tedøden i møde. En ulasteligt
klædt tysk civilist, der med
blød hat, dobbeltradede jakke,
slips og skjorte holder liget af
et lille barn i armene i War-
heim den 3. maj 1945. Her hav-
de SS-brigadeføreren Hans
Kammeler fra den 21.-23. marts
1945 befalet tre nedskydning-
er af slægtningene til en
gruppe russiske tvangsarbej-

kanke hær nåede hertil, jog
den de westfaliske omkring-
boende, herunder den pæne
mand med blød hat, ud i sko-
ven, så de kunne få syn for
sagn. Kammler begik selv-
mord dagen efter den tyske
kapitulation.

Tvangsarbejdere var et
vidt begreb. Der var de civile
'fremmedarbejdere', der var
krigsfangerne, der var straf-
fangerne, som sinti og roma
og kz-fanger, og så var der
'arbejdsjøderne'. For jøderne
og for sinti og roma var arbej-
det blot et stadie på vejen til
udryddelse. Og den historie
er det vigtigt for tyskerne

eget liv, hvis man arbejdede. Slaverne i ghettoerne så arbejdet som en redningskrans, men den eksisterede ikke,« siger Cilly Kugelmann. Endnu har hun ikke modtaget nogle personlige reaktioner på udstillingen. Ud over et par antisemitiske mails. »Den ene mente, at 'vi' skulle få ryddet op i vores egne sager i Mellemøsten, før vi lavede sådan en udstilling. Den anden var forarget over udstillingens plakat,« fortæller hun. Plakaten forestiller en polsk-jødisk mand med fuldskæg og endnu ved sit huld, der graver, mens han kigger op på en ung tysk soldat, der skriger ham ind i hovedet. Nogle børn står og kigger interesseret på.

»Billedet er taget i Polen i

1939, og man ser denne jødiske mand, og hvordan han med al mulig forundring kigger op på sin plageånd. Han er endnu ikke reduceret til en fange, men har sin fulde menneskelige status,« siger Kugelmann. Om det er den endnu velbevarede menneskelighed eller fremstillingen af den rabiater tysker, der har provokeret den pikerede mailskriver, melder historien ikke om.

Bastionerne falder

»Tvangsarbejdet er den anden af de tre sidste bastioner, der har været regnet for 'clean', som nu falder. I efterkrigstiden har tvangsarbejdet været betragtet som en beklagelig, men uundgåelig følge af krigen. Det gør denne

udstilling op med. Den første bastion, der faldt var værne-magten, der fik taget sin uskyld i 1995, da fotoudstillingen »Tilintetgørelseskrig. Værnemagtens forbrydelser 1941-44« åbnede i Hamburg i 1995. Den tredje bastion er udenrigsministeriet. En af efterkrigstidens mest hårdnakkede legender er, at det tyske udenrigsdiplomati med dets rige opbud af adel var en rede for modstandskampen,« siger Kugelmann.

Bogen *Das Amt und die Vergangenheit* (Ministeriet og fortiden), der udkommer senere i denne måned, vender endegyldigt vrangen ud på denne forestilling. De tyske diplomater var tværtimod overalt i Europa særdeles aktive i jagten på og ud-

Nazisterne satte 20 millioner tvangsarbejdere ind på rustningsfabrikker, på byggepladser, i landbruget, i håndværk eller i private husholdninger. Ingen ved, hvor mange tvangsarbejdere, der omkom af sult, sygdom, mishandling eller mord.

FOTO FRÅ UDSILLINGEN

ryddelsen af jøderne. Modstand hørte til sjældenhederne.

HEN@INFORMATION.DK

'Zwangsarbeit. Die Deutschen, die Zwangsarbeiter und der Krieg', Jüdisches Museum Berlin, 28. september 2010-30. januar 2011.

gende blotte betragtning af en skælvende poppel. Ved strandkanten eller på landevejen. Og Gustava Brandt

og lade det være hvad det er træet jeg nu går forbi

ham, og som han ikke fik forløst. Poplen med den sølvgrå top er da et talerør for den kraft det skabende vidunder

langs landevejen og er træer, og det er meget at være træ, der bevæger sig med blade i vinden og ikke bare

poee
enee

Kvartetten II Said Fire væl begejstring i dybfølte, sm forbilledligt folkemusik rock

Ny cd

af Klaus Lynggaard

Ind imellem kommer sejlene ud af klapper såvel unge som med storm. Håller om hedder 'ny', et nummer en råspillede til år. Gruppen bak skende succes. The Rumour Said kvitterede sammen med op et bummet (vælg den noget pomp Life and Death af dy. Det var så om det eneste præs skivens seks af melodiske og akustiske sange én lod som var skrevet ud fra de quiet is the new i denne approachigt er blevet for den for den neo-Rumour Said ligt fremstår so

Lyder antikt o

Dog ikke mere f en vis rocksens glimrer ved sit r der bliver om mere tydeligt, n excellente debu Arrogant, nu en til at folde sig ud lyde topmoderne gevel lige så gan hvert fald Simons kels lp *Bookend* er noget af et fortsat helt sikkert gruppen fans i a de yngre vil det

Det er bår og vist, at The Said Fire ikke formået at leve såvel hype som forventningerne med The Arro faktisk skabt mesterværk, skal vise sig s

Hagekors har ikke ret meget at gøre med hammer og segl.

FOTO: MOGENS FLINDT

Kommunisme langt fra nazisme

Ole Thorbek, Værløse

En række borgerlige politikere, bl.a. Venstres Søren Pind, sammenligner i forlængelse af Ole Sohns opgør med sin kommunistiske fortid kommunisme med nazisme. Og det er da også rigtigt, at der i Stalins glansperiode fra starten af 1930'erne til midten af 1950'erne var mange lighedstræk mellem systemet i Sovjetunionen og Hitlers nazistiske system i Tyskland. Men der er imidlertid også afgørende forskelle på nazismen og kommunismen.

Nazismen var, hvad den foregav at være. Jødeudryddelse var ikke en svipser i den nazistiske kontekst, men en logisk konsekvens af den form for antisemitisme, nazisterne byggede på. For kommunismen derimod var der en afgrund mellem det, der blev praktiseret, og de idealer, de kommunistiske ledere foregav at efterleve. Den praktiserede kommunisme var et formidabelt forræderi imod disse idealer, og dette skisma mellem virkelighed og idealer lagde grunden til kommunismens opløsning. Uden at forstå dette skisma kan man ikke forklare, hvordan det var muligt for det tjekkoslovakiske kommunistparti i 1968 at vælge en partiformand og regeringsleder som Dubcek, der arbejdede for at afskaffe det stalinistiske system til fordel for en demokratisk socialisme med et menneskeligt ansigt. Eller hvordan der ud af den danske kommunismes skød blev født et demokratisk socialistisk parti som SF.

Så sent som i midten af 1980'erne kunne intet mindre end Sovjetunionens Kommunistiske Parti vælge en parti- og regeringsleder som Gorbatsjov, der ville afskaffe det stalinistiske system til fordel for en demokratisk udvikling - en helt utænkelig situation i det nazistiske system.

Andre intentioner

De kommunistiske idealer har sine rødder i forestillingen om ligestillingen mellem mennesker og menneskets frigørelse. Det ville være absurd at påstå, at de ledere af Bolsjevikpartiet, der i 1917 stod i spidsen for den bolsjevikiske magtovertagelse, havde skyggen af intentioner om at skabe det samfund, Stalin stod i spidsen for. Det var også årsagen til, at den stalinistiske magtelite fysisk likviderede alle de bolsjevikker, der i 1917 stod i spidsen for magtovertagelsen, og som ikke i øvrigt led en naturlig død. Likvideringsbølgen kulminerede i øvrigt med mordet på Trotskji, der krævede indførelse af et demokratisk flerpartisystem i Sovjetunionen.

Mens kommunisterne støttede sig til arbejderklassen, støttede nazisterne sig til storkapitalen, der op til nazisternes magtovertagelse ydede vigtig økonomisk støtte.

Søren Pind, der mener, at kommunisme og nazisme blot er to alen af samme totalitære stykke, skylder at forklare, hvorfor den tyske storkapital særdeles gerne støttede nazisterne, men ikke i deres vildeste fantasi drømte om at støtte kommunisterne.